Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ● ШИНАРА, 19 июль, 1977 шу. ● № 86 (5753). ● Мах 2 кеп.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга

Кхашкарча балхий — хадданза йоакхо
СИХАГIА ЧУЭЦА ЯЛАТ, КИЙЧДЕ ДОАКЪАР!

ЯЛАТ — ПЛАНАЛ СОВГIА

Тха района къахьегамхой къовсам лоаттабеш ба Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна тIаийца лакхара социалистически декхараш толамца кхоачашдара. Къахьегама доккхий толамаш даьхад колхозий а совхозий а ялаташ леладераша: паччахьалкхенна денна хьалхара дош сийленца кхоачашдара оарцагIа а баьнна, планагIа Дай-мехка 7220 тонн дала дезача цар деннад 7300 тонн ка бола ялат.

Паччахьалкхенга ялат дохкилга дIахо хьош да.

Ялат дохкара план шоаш эггара хьалха кхоачашъярах рапорташ делар Ленина цIерагIча колхозеи Ленина цIерагIча совхозеи кхаш леладераша, белгалъяьлар кхыча боахамий коллективаш а.

Механизатораша шоай беррига низ тIабахийтаб хаоттама торонаш во хиларца халонаш хьалхашка увтте а ялаташ сихагIа чуийца дахара, ха ца йоаеш ча вIашкатохара, оахам делга ударни хьисапе чакхдаккхара.

А. КАРАГИЧЕВА,
КПСС Наурски райкома хьалхара секретарь.

Дийнахь а бус а

Ленина цIерагIча шелковской колхоза ялаташ леладераша районе эггара хьалха рапорт делар ялаташ чуийца дахарах. 1216 гектара тIара ялат чуийцача цар вIаштIехьдаьннад юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 23,3 центнер из арда, планагIа чуэца лаьрхIа хиначул 3,6 центнер дукхагIа хул из.

Ялат чуэцача хьалхле яьккхар толашагIа волча комбайнера Ережепов Николая. Хаоттама халача, йоачанаш йолча ахкан хана хIара денна 57 тонн ялат арда вIаштIехьдаьлар цун. ХIаьта ялат чуэца доладаьча хана дениз «Нива» яхача шин комбайнаца цо аьрдад 800 тонн, шийна йола норма шозза тIехкхоачаш а еш.

Хаоттамо кIезиг-дукха торо елча механизатораша болх бора шин сменагIа, дийнахьеи буси. Ережепов Николайца болх беш вар Тернищук Николай. Ялаташ чуэцача хьалхде лелаерех бар цхьан комбайна тIа болх беш хинна Казаев Хьамиди Радченко Владимири. Котбаьнначарел дукха тIехьабисанзар уж.

1977 шера 15 июль тIаккхоачаш чуийца даьина ялат

Районаш	комбайно хьеккхао гектарашца: чуэца дола делча дениз	комбайно хьеккхао гектарашца: цунах цхьан дийнахьа хьеккхар	чуэца дезача ялатах аьрда даьннар проценташца: чуэца дола делча дениз	чуэца дезача ялатах аьрда даьннар проценташца: цунах цхьан дийнахьа аьрдар
Гудермесски	124	4,4	95	3,4
Наурски	119	7,8	61	4,0
Грозненски	86	5,8	53	3,9
Шелковской	86	4,4	87	3,5
Шалински	83	5,3	42	2,7
Надтеречни	77	2,3	63	2,0
Веденски	74	7,5	48	4,9
Малгобекски	67	5,1	39	3,0
Сунженски	67	6,6	32	3,0
Ножай-Юртовски	63	7,3	36	4,2
Урус-Мартановски	60	5,5	57	5,2
Ачхой-Мартановски	55	3,4	40	2,3
Советски	47	6,1	43	5,6
Назрановски	22	2,5	13	1,5
Ерригача республике	79	5,5	50	3,5

ЯЛАТ ЧУЭЦАЧА ХIАРА САХЬАТ ЛОАРХIАМЕ ДА

Ялат чуэцаш кхашка болх бе йиш йолаш енача ханах бизза пайда эцаш тIатеIIа ялат чудерзадеш ба укх деношка Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза механизатораш, шофераш, кхыбола болхлой. Ткъеста комбайн я укх юбилейни шера кхебаь хьувкъам чуэцаш. Чуень яьинай горохи мукхи. Горох хIара гектара тIара 20,2 центнер яьлар, хIаьта мукх — 21 центнер. Гектара тIара чуберзабаь шинна культура хьувкъам планал совгIа ба.

КарагIдаьннача дог гIоздаькха сихбенна ялата керттера культура — кIа чуэцаш ба колхоза механизатораш хIанз. Ялат цIенеи сихеи чуэцар духьа яьржача яхье хьалха я Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутата коммуниста Абдуразаков Мумас кулгалду комбайнерий звено. ХIаьта къаьст-къаьсти болча механизатораштa юкъе яхье хьалхара кхо моттиг Василенок Николая, Байсатыров Бадрудина, Дрозденко Владимира дIалоац. Царех хIаране комбайна тIа пхи седкъа тIаоттабаь дукха ха я. ХIара седкъа бIаь тонн ялат аьрдача оттабеш ба.

Геттара раьза ба колхоза кулгалхой ялат чуэцаш ласи воIаси БорщевгIар Николай Степановичеи Петреи беча балха.

Петропавловски станица дешархой производственни бригада юкъевоагIача Борщев Петра дика лелаю комбайн. КIаьдвелча комбайн лелаелга кхера а ца кхераш ше штурвальни волча Петра тIадулл Николай Степановича. Цар шинне хIанзле 530 тонн ялат аьрдад.

Укх шера чуэца дезача 3418 гектар ялатах дукха хIама ца эшаш 2 эзар гектара тIара дар чудерзадаь баьннаб колхоза механизатораш. ХIаьта паччахьалкхенга халкъбоахама планагIа дохка дезача 650 тонн ка болча ялатах 500 тонн дехка а баьннаб. ХIаьта вай мехка берригача наха боккха лоархIам болаш йолча кердача Конституце проекто дега тоам баьча колхозхоша дош деннад укх шера паччахьалкхенга планал шозза дукхагIа ялат дохка.

Л. РУДСКИЙ.

Сурташ тIа: аьттехьарчун тIа Грозненски района Ленина цIерагIча колхозе ялат чуэцаш да. Аьрдехьарчун тIа цу колхоза комбайнераш даи воIи БорщевгIар Николай Степановичи Петри.

Автора сурт.

Иштта кийчдой доакъар?

Цец ма-валалахь, газет дешар. Оаха дувцаргдар фаьлгаш тIа ювцача паччахьалкхенашка хиннар дац. Из нийсленнад Грозненски района «I Мая» цIерагIча колхозе. ХIаьта укхаза аьла токхораш гаьнаш тIа яхарах бехке фаьлгаш тIа бувца вампалаш бац. Из кхоачамбоацар нийсденнад цу колхоза кулгалхой, механизаторий бехкагIа.

Старопромысловски наьхкъа тIара «I Мая» колхоза правлени йолча оагIорахьа дIачухьовзаш улл 47 гектар кха. Укхаза дIайийна люцерна хиннай. Цунах дувцаргда вай дIахо.

Духхьашка хьокхаш дика хьувкъам чубера цу кхай тIара, цхьабакъда шозлагIа — геттара кIезига. Хетаргахьа люцерна хьаькхара кердача технологех пайда эца гIерташ хиннаб колхоза агрономаш. Кхай тIа юкъеяьхача косилкаша хьожха а ца хьокхаш буц къажъеш хиннай, аьнна ала йиш я. ХIара аьлча, дукхагIа йола люцерна лаьтта Iо а тоIаяь ца хьокхаш кхай тIа йисай. Агротехнически бокъонашта духьала я колхоза кулгалхошта дага а еха, хIаьта хIанз буц хьокхача пайда эцара юкъейоалаяь из тайпа «технологи».

Овлаш керда а доахаш буц сихагIа дегIаяйтара лоархIаме да люцерна боарамагIа лоха хьаккхар. Колхоза агрономаша из гIулакх кхета ца деш санна хеталу. Буц еррига цхьатарра ца хьаькхар бахьан долаш, цкъа-дале, шозлагIа хьокхаш хила боагIа хьувкъам а чубанзар, цул совгIа кхозлагIа люцерна хьаькха йиш хургья аьлча бакъ а дац.

Боарамал совгIа касарех уллаьчул тIехьагIа мара чуэца йолаянзар аьла лаьрхIа люцерна. Цу ханна доладелар тамаш йола гIулакхаш. Е ше доакъар санна дукха пайда боацаш йолга кхетадаь, е кхыдолча бахьанех, ховш дац, цхьабакъда люцерна йол тракторий лафеташ тIара гаьнех тувсалуш, новкъа Iолеташ ший низ дIакхоачар дора ферма коа доакъар даттача дIа ца кхача гIерташ. Из «хьаькъал тIа яккхара» пIелгах шелг теха хIама дацар кхай тIара ферма коа йол дIаккухьаш лелача механизатораша а специалисташа в. Ший «лоIамагIа» ютар цар новкъа Iоежар а гаьнех дIатоссаеннар а.

— Доакъар доаделга хаций шоана? — аьнна хаьттача, саг кхетаргволаш жоп дала магаизар колхоза парткома секретара нов. Заречнена а юрта Совета председатела Мальченкона а. ХIаьта колхоза правлене председатела нов. Травина:

— Низ дIакхачац са цхьанне дерригача балхашта тIахьожам лоаттабе, — аьлар.

Бакъда, хала да цхьан сага колхозе мел деча балхашка цхьан дийнахьа хьежа чакхвала. ХIаьта а доакъар Iалашдеча нийсдолийта гIалаташ ха дезаш вар колхоза председатель. ХIана аьлча цу боахаме доакъар Iалашдеш дола дукха ха я. Ший ханнахьа бехктокхаме оза везаш вар доакъар Iалашдеча бригада бригадир. Цу дерригача гIулакхашта колхоза кулгалхоша теркам тIа ца бахийтар бахьан долаш йол хIанз а планагIа Iалашъе езачох кхоалагIа дакъа мара кийчъяьяц, кIезига я кIоагашка елла сенаж а. ХIаьта доакъар шин шера кхоачам хилла Iалашде йиш я цу боахаме. Иштта, колхозе я доакъара дIайийна 1660 гектара тIа «суданка» яха буц, дукха хIама ца эшаш 2000 гектар хьажкIаш. 300 гектара тIара суданка хьокхаш хьайбашта юаньй, хIаьта йисар ха туллийташ чу ца эпаш латт. Силоса чуэца йолаяьяц хьажкIаш. ХIаьта уж дерригa балхаш ший ханнахьеи сихеи чакхдахара тоъамболлаш техника я бригаде, иштта: 19 косилка, 6 механизированни йолхьинг, хьекха буц гулъеш йола 7 установка. ГрафикагIа цу техника новкъостался цхьан дийнахьа 130 гектара тIара доакъара дIайийна культураш чуерзае езаш ба бригада болхлой. Из график кхоачашъеш яц.

Во вIаштIехьдаьхад укх боахаме ча Iалашдара балхаш я. ХIанзле 3000 гектара тIара чуденад укхаза ка бола ялат. ХIаьта ча 400 гектара тIара мара дIададаьккхадац.

И. БОЙКО,
Грозненски района юрта боахама производственни управлене керттера агроном,
Р. ЛЕОНОВ.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТЕ

КПСС ЦК тIаийнаб 1977 шера ялат чуэцача Ставропольски края Ипатовски районни партийни организаце балха опытах» бола соцам.

1976 шера мехка дикагIча механизаторашка даьийтача письмо тIа КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева теркам тIабахийтар, «ялат дика хьувкъийтараи из толаме чуэцараи эшар балха хан мах бе хар хилара... Хьувкъам дикагIча ханеи ца бойташи чуэцар, кхыдола дерригa юртбоахама балхаш дика чакхдахар — из лоархIаме халкъбоахама декхар, цо дIабех боккха организаторски политически болх».

Соцам тIа белгалду, уж хьехамаш кулге а лувцаш Ипатовски районни партийни организаце боккха болх бу 1977 шера ялат ший ханнахьеи дикеи чуэцилга Iалашдара.

ИттлагIча пятилетка шоллагIча шера планаш толаме кхоачашъяраи Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара дахама-доагтIара накъадахаран яьржача Ерригсоюзни социалистически яхьа юкъе а баха района колхозашкеи совхозашкеи къахьегараша дош деннад паччахьалкхенга план 120 эзар тонн йолаш 200 эзар тонн ялат дохка.

ТIаийца декхараш кхоачашдара лоаттабеча къовсаме ялаташ чуэцача деш дола балхаш дика вIаштIехьдахари ялаташ ца дойтари боккхача лоархIаме хилар дага а кхоабаш, района специалисташа, колхозийи совхозийи активо шерра дакъа а лоацаш, дикагIа йола опыт кIоаргга Iомаяра а дIадахача шерашка хинна кхоачамбоацараш тахкара а ларда тIа оттаяьй ялат чуэцара комплексни план. Цу тIа лаьрхIад хьакхари ардари къаьст-къаьста долаш ялат чуэцилга шерра юкъедоаладелга, дерригa ялат диъ дийнахьа хьекха касарех Iодилла а 8—9 дийнахьа хьал а ийца аьрда даккха а. Ялат чуэцачара балхаш сихеи дикеи чакхдахара гIулакх де оттаяьй ерригa торонаш.

Укх шера ялат чуэцилга вIаштIехьдоаккхача кердадар да юрта боахама механизации электрификации яра Ерригсоюзни Iилма-тохкама института (Ростовски областа г. Зерноград) оттаяь дикагIйола технологи дерригача боахамий кхашка лелаяр. Районе вIашагIъеллай 54 ялат чуэцатранспортни отряд, царга я 16—20 комбайн, 20—25 автомобили, эшаш йола тракторашi, юртбоахама машинаши. ХIара колхозеи совхозеи болх беча 3—4 отрядо комплексагIеи поточни ларда тIеи чакхдоах ялат чуэцачареи дIакхухьачареи, кхаш чах цIендечареи лаьтта оахачареи дерригa балхаш.

Техника иштта цхьан моттиге хьагулъяро дика хьалаш хьадаьд ялат чуэцача нийсеи хьалдаи кулгалдара, балхий технологенеи дикалаи ший ханнахьа тIахьожам лоаттабе, эттача хьалага хьежжа ерригача технически средствaех эш-эшача шерра пайда эца. ДIа-юха лелача ремонтни мастерскешца, сварочни агрегаташца, автозаправщикашца, хиланза яргйоацача запасни оатхалашца Iалашъяь технически гIулакхаш ду лаьрхIа звеньяш отрядашта юкъеяхьаро торо хулийт телха техника кхашкарча хьалашка сихха тоае, техника еха а еха сеца латта ха мамогга кIезигъе.

Отрядашка йолча бытови гIулакхаш деча звеньяша агрегаташа болх беча моттигашка Iалашду ший ханнахьа ялат чуэцача дакъа лоацараштa кхача лулга, лерттIа салаIа хьалаш оттаду. Цо торо еннай балха ден режим хувца а массанахьа а сменин вахташца болх бе а.

Ялат чуэцарна цхьана районни партийни организаце ший теркама юкъмоттиге лоаттаду ялаташ кийчдара дешаш, боккха болх бу массанахьа а — кхай тIара дениз заготовительни пункте кхаччалца ялаташ ца дойтара тIехьа.

Ялаташ чуэцара балхий лоархIамеча участкашта партийни влияни чIоагIъяра духьа ялат чуэцара-транспортни отрядий, автоколоннай коллективашка, хьатташка вIашагIъехкай ханна йола партийни комсомольски группаш. Отта а яь ялаташ чуэцача дакъа лоацача хIаранега дIайовзийтай социалистически яхьа, къахьегамах луча маьха условеш, моральнии материальнии хеставара гIулакхаш. Яхь массанена а дIайовзийтилга, дикагIчар опыти царна карагIдаьннари дIадоаржаделга Iалашду агитатораша, политинформатораша хьинаре беча балхаца, боевой листокаши «молнеши» арахецарца, районни газета материалашцеи моттигерча радио передачашцеи. Яхьа итогаш хIара денна ю.

Ялат чуэцара леламо хьехьокх района партийни, советски, юртбоахама органаша беш бола организаторски политически болх боккха пайда боалаши тIаийца социалистически декхараш толаме кхоачашделга Iалашдеши болга. Хаоттама чоалханеча хьалашка гурахьа а бIаьсти а дийна ка бола ялаташ 135 эзар гектара тIара 80 сахьата хьекхаь даьхар. Ялат чуэцача хIара агрегата денбийсан выработка юкъера лаьрхIача 60 гектар я. Массанахьа а ялат арда доладаьча хьалхарча балха кхаь дийнахьа 53 эзар гектара тIара касарех илла ялат хьалъийцад. Комбайна выработка района юкъера лаьрхIача ден-бус 16,2 гектарага кхаьчай. 119 эзар тонн ялат аьрда а аьрдад 40 эзар тонн паччахьалкхенга дIачу а деннад.

Ипатовски района опыта лоархIам сенах латт аьча, из латт техника овсарле лакхъяра, ялат чуэца ханаш лоацъяра ялат чуэцара балхаш нийса вIаштIехьдахарца, дикагIйола технологи производствана юкъейоалаярца мел торонаш я цо хьахьокхаш хиларах.

КПСС Центральни Комитето къоабалъяьй 1977 шера ялаташ чуэцара балхашта кийчоечареи уж чакхдоахачареи Ипатовски районни партийни организаце опыт, хIаьта парте районни комитеташта, колхозийи совхозийи, Сельхозтехника, ялата продуктай предприятей, транспортни организацей партийни организацешта, советски, юртбоахама, профсоюзни, комсомольски органашта цу опытах ялати кхыйола юртбоахама культураши чуэцачеи кийчдечеи массанахьа а шерра а пайда эца мога а даьд.

Союзни республикай компартей ЦК-та, парте крайкомаштеи обкомаштеи, союзнии автономнии республикай Министрий Советашта, крайисполкомаштеи облисполкомаштеи, СССР юрта боаха Министерствана, СССР заготовкай Министерствана, Союзсельхозтехникана тIадиллад Ипатовски района опыт ма-могга хьаллоацилга Iалашде а районни партийни, советски, юртбоахама органашта, колхозаштеи совхозаштеи из дIайоаржае новкъостал дел.

ВОШАЛ ДОЛЧА РЕСПУБЛИКАНА

Гуржий доазон тIа Накарали яхача майдан тIа бурув тохара балхаш тIа-тIа дуккагIа ду. Эггара хьалха цига бурув тоха болабеннаб вай республикера Карабулакски бурув тохара балхий управленера бурувдеттараш.

Проектни кIоаргал 4400 метр йола тохкама скважина яккха бокъо елар бурув тохара начальника Иван Гурьянович Черепова кулгалдеча бригадана.

Цо йоах: «Тхоай беррига низ тIабохийтаргба оаха тхоех бенна боккха тешам сийленца бакъбе, хIаьта скважина йиллача ханал хьалха бурув теха а йоаккхаргья. Оаха ростовчаний «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача болама жоп а луш къахьегаргда».

Юххьанца бурув тохараша дош деннад Октябра 60 шу дизара хетадаьча цIейна дикача толамешца накъабаха. № 1 йола скважина йоаккхача бригадо хIанзле 500 метр бурув техад.

А. БАКАЛЮК.

«Чечингсельстрой» треста чуйоагIача Грозненски аьшкабетона конструкцей завода бригадаша шерра социалистически яхь йоаржаяьй Октябра 60 шу дузача цIейна къахьегама совгIат кийчдара. Цу яхье хьалхалатташ я Азиев СаIид Гайсаевич керте латта формовщикий бригада. Ше мел кийчъю продукци дикеи тIехдикеи мара а ца хулийташ хIара сменагIа нормаш 125—130 процент кхоачашъю цо. Иштта къахьегача бригадас Октябра дезача денга пятилетка шин шера задани кхоачашъе лерхI.

Бригадерча боляллошта юкъе дикагIа лоархIачарех я формовщица Алиева Макка.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) формовщица М. Алиева, бригадир С. Азиеви.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТIЕХЬАБУСАРАШ БОАЦАШ БЕ БОЛХ

ТЕРКАЛ ЦА ДЕШ ДИТА ЙИШ ЯЦ

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузача дезача цIейна къахьегама совгIат кийчдара доккхий социалистически декхараш тIаийнад Нохч-ГIалгIай химически завода болхлоша. Уж кхоачашдара шерра яхь йоаржаяьча цар дикача къахьегама толамашца жоп лу КПСС ЦК майски Пленума решенештеи СССР кердача Конституце проектанеи. Паччахьалкхеи плани тIаийца социалистически декхараши хIара бетта дикка тIехкхоачашдеш хьайоагIа завода коллектив укх юбилейни шера.

«Предприяте коллектива сий — тха сий» яхача уйлашца къахьегаш болча химикай оамал я шоаш денна дош кхоачаши тIехкхоачаши деш. Продукци маьхала яккхара ялх бетта план 104 процент кхоачаш а еш, планагIа лаьрхIачул совгIа маьхала яьккхар 146 эзар сома маьха продукци. Заданел совгIа арахийцай пхи эзар сома маьха валови продукци, пхи эзар сом мах бола культурно-бытовой гIулакхашта лаьрхIа товараш.

Укх юбилейни шера къаьстта дика товдаьд завода коллективо ший дерригa технико-экономически хьокхамаш. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 110 процент совгIа кхоачаш а еш, соахкарчул дикка лакхъяьй из. Цун чотах кийчъяьй планал совгIа ара мел хийца химически продукцъ. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах производствана кхоадаьд 85 эзар сом. Заданел совгIа продукци маьхала яккхарах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах, бедал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах укх шера духхьал хьалхарча пхе бетта планагIа лаьрхIачул совгIа паччахьалкхенна баь пайда 91 эзар сом да.

Дукха кердадараш производствана юкъекхувл завода химикаша. Укхаза дIа а оттаяь дIадахача шера болх бе йолаялийтай кхоъ бисерни хьайра. Царца хьвеш йола химически продукци технически хьалаша дIа ма-деххара дика я. ХIаьта басараш деча машино кийчъечул 40 процент дукхагIа продукци арахец царех хIара хьайро.

ГIишлонхой, бахача наьха хьашташ дизза кхоачашдара, арахецача продукце ассортимент шеръяра чIоагIа йоакхо а еш дукха балхаш ду укхаза укх тIеххьарча хана. Йинашта хьекха керда басар, капифольни лак, кафельни плиташта йола паста керда арахеца йолаяьй заводе. Из продукци дикеи тIехдикеи хилар хьахьокх из потребителаша чIоагIа хоаттани дика дIаэцаши хиларо.

Болхлошта довзап шоашта хьалхашка латта декхараш. Укхаза юкъекхувлац «Профессех дикагIвар», «Брак йоацаш продукци арахецар», ДикагIвола мастер, слесарь, аппаратчик, кхыбараш, яха а кхыйола а социалистически яхьа керда формаш. Социалистически яхье хьалхалаттарий опыт, дикагIйола методаш дIа-юха йоаржаелга а эсала вIаштIехьдаьккхад. Гойтара агитаци а эсала я массе йолча цехашка, участкашка. Ший болх тоабара хьинар кхо ца деш къахьегача коллективе дIахо йодача хана ла мегаргдоацеи цIенхаштта къовсам лоаттабе безаши кхоачамбоацараш да уж.

Нохч-ГIалгIай химически завода болхлоша доаха къахьегама толамаш дика дале а уж кхы а дикагIа хила йиш йолаш дар нагахьа санна цар балха тIа Iаткъаш цхьадола кхоачамбоацараш ца нийслоре. «ТIехьабусараш боацаш болх бе» яха ростовчаний инициатива раьза хинна хьал а лаьца вай республикерча производства хьалхалаттараша берригача къахьегамхошка из дика гIулакх хьаллацара кхайкарал даь ши бутт гаргга ха я. Цхьабакъда из дика гIулакх шоай завода коллективана ца доагIаш санна сатийна Iеш я завода партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш. ТIехьавусаш цхьаккха хулийтаргвац яхача девизагIа шерра социалистически яхь йоаржаяра, цу даькъе болхлошта юкъе кхетама болх бара цар укхаза даь цхьаккха хIама дац. Ростовчаний инициативагIа яхь йоаржаяра гIулакх оаха хIанз я дIадоладаьлац, — йоах профсоюза завкома председатела Л. А. Рипачевас, вIалла цу гIулакха шек а йоацаш. Предприяте коа, цехашка лозунгаш, плакаташ дац цу гIулакха хеталаь, цхьаккха тIехьавусаш хургвоацаш химикаш оарцагIбоахаш.

«ХIара балха денна — дикала Знак» яхача химикий инициативагIа къахьегаш стеклотарни участка коллектив мара яц заводе. Цу гIулакха тIехьа бехке а ба, боккха бехктокхам тIа а латт химзавода кулгалхошта, партийни, профсоюзни, комсомольски организацешта.

Октябра 60 шу дуза юбилейни шу цхьаккха тIехьаюсаш предприяти ца нийсйолийташ чакхдаккха лерхIаш ба республикера къахьегамхой. ХIаьта химзаводе цу гIулакха уйла еш бий-теш аьнна хеталу. ШоллагIа бутт ба ростовчаний инициативагIа республикерча промышленни предприятей коллективаша къахьега. Маца цу инициативагIа болх дIаболабайта лерхI-теш химзавода кулгалхоша предприятерча болхлошка?

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БОЛХ—ЦХЬАН КОМПЛЕКСАГГА

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАРА ТIАБЕРЗАБАЬБ КХЕТАМА БОЛХ

Дерригача советски халкъаца цхьана КПСС XXV съезда решенеш толамца кхоачашъяра хьинаре болх беш ба Шелковской района къахьегамхой. Шоаш тIайийна социалистически декхараш кхоачаш а деш цар ханал хьалха кхоачашйир иттлагIча пятилетка хьалхарча шера план. ХIаьта 1977 шера тIайийца социалистически декхараш кхоачашдара лоаттабеча къовсаме а доккхий толамаш доах района ерригача къахьегамхой коллективаша.

Райкома пленумо февраль бетта дийцар Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарах бола КПСС ЦК сопам кхоачашбарца дувзаденна дола района партийни организаце декхараш. Берригача советски наха сайна парте из теоретически политически документ шелковчахаша а дегагIоз хинна тIаэцарах дийцар пленумя доакъашхоша. Иштта боккхача безамца къоабалъю района къахьегамхоша КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума решенеш, СССР кердача Конституце проект.

Кхоачашдара низ тIабахийтта къахьега дезача кердача гIулакхашта уйла тIаяхийтар парте райкома пленуме. ДIахо я цахаддаш шоай балха гIулакхаш тоаделга, хIара коллективе хIаране къахьегамца боккха безам хургбола хIамаш вIаштIехьдоахилга, парте планаш вахаре кхоачашъечара коммунистий лоархIам айбелга шоай керттера декхар лоархI партийни комитеташа, юххьанцарча партийни организацеша.

Укх шера 7 ноябрь тIаккхоачаш паччахьалкхенга ялат, дулх, шура, тха кхыйола юртабоахама продукташ йохкара планаш кхоачашъярца къахьегама доккхий толамаш даха лерхI хIара коллективо. «ХIаране балха йоккхача дикалгара — коллектива къахьегамя лакхача эффективностагаI» яха шелковчаний девиз цахаддаш дегIайоагIача энтузиазмаи творчествай кхоачалургбоаца хьаст а хинна дIаэттай.

Района къахьегамхошта хьалхашка латта уж декхараш толамца кхоачашдара боккхача лоархIаме да идеологически балха эффективность комплексни ларда тIа лакхъелга. Къахьегамхой тайп-тайпарча группай лоархIам а беш вIаши айхха бувзам болаш кхоачашдерга идейно-политически, нравственни, къахьегама кхетам балара дешаш.

Ерригача отчетии ханна лаьрхIа оттаяь план я хIара партийни комитете. Парте XXV съезда, КПСС Октябрьски (1977 ш.) Пленума решеней, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева докладийи, къамаьлийи, положенейи выводийи, иштта идеологически дешашта болча парте Центральни Комитета сопамий лоархIам а беш оттаяьй уж. ИттлагIча пятилетка заданеш кхоачашъяра. Октябра юбилейна сийленца накъаладхара парте хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара къахьегамхой тIаберзабара, КПСС XXV съезда документаш шерра дIадовзийтара. Iомадара де дезараш белгалдаьхал цу планаш тIа. ХIанз оттаьча планашка дикагIа вIаштIехьбаьккхаб керда саг хьалкхевеча дакъа лоацача тайп-тайпарча организацешка, ведомствашка чакхбаха боагIа массови информацеи пропаганди берриге болх. Къахьегама коллективашкарча наьха идейнии духовнии вахара цу тайпарча планий новкъостаьца клугалду партийни комитеташа.

Шерраче чулоацамера экономически, социальни, кхетама балха декхараш толамца кхоачашдара чIоагIIа новкъостал ду социальни планировани.

ХIанз цу планированигIа болх беш я района ерригa колхозаш. Къахьегама коллективаш экономически социальнийни дегIаяхкара комплексни планировани елга пайданегIа хилар хоадам боллаш хьахьехкад вахаро. Дукха масалаш доаладе йиш я цу гIулакха.

Цу тайпарча планах «Коминтерн» колхозе нийслагIча пятилетке хьалийр «Дон-6» яха эдаь доакъараш кийчду завод, 800 Iаттa лаьрхIа хьайбай комплекс, дулха къона доахан кхоаба комплекс, нана жена желаш, дерриге коммунальни эшараш дола 30 квартира йола нах чубаха цIа, юкъерен бархI шерарен дешара 2 школа, маькх ю пекарни, столови 2 берий беш, машинаш дIаоттаяь лоаттаю ков, гостиница. Цу хувтамашта нийса колхоахой балха говзал лакхъяра, къахьегамеи салаIареи хьалаш, экономически политически дешар тоадара мел эшараш де а вIаштIехьдаьлар колхозе.

ХIара коллективаа торонашкеи хьалашкеи вIаштIехьлаьхад идейно-кхетамеи культурно-массовии балхаш тоадара, къахьегамхой юкъерча дешара боарам айбара, физкультуреи спорти дегIайоалаяра дешаш.

Дукххача тайпара да юрташкарча къахьегамхошта коммунистически кхетам балара. керда саг хьалкхевара гIулакхаш. ХIара юрта хоадам болчча хьалашца ювзалуш я кхетама балха практика. Хоадам болчча хьалийи белгалонийи учет хиланза яргъяц партийни комитетий идеологически балха планашка.

Масала, тха района нах бахача моттигашка беча коммунистически кхетама балха опорни пункт я «Коминтерн» яхача колхоза партком. «Путь к коммунизму» яхача колхоза партком — къахьегам моральнии материальнии белгалбаккхара дешашта «Червленный» колхоза партком къахьегамхоша политически информаци яра. Менжински цIерагIча колхоза парткомо Iоаьвй къахьегамхошта коммунистически кхетам лучара къахьегама коллективай дакъа лакхдара йола хоадам болла опыт. хIаьта «Красный пахарь» яхача колхоза парткома — хьехамчашца беш бола болх тоабара опыт.

Къахьегамхошта кхетам балара болх комплексно белга дикагIа вIаштIехьдаккхарга хьежжа лакхлу идеологически кадрай лоархIам. Цу балха керттерчарех лархIа езаш я пропагандисташ, лектораш, докладчикаш, кхыбола партийни болхлой чуболха звено. Духхьал цар дIахьош ба идеологически болх, вIашагIаехк шоашта гунахьа идеологически активаш. дуккхача наха хьалхашка къамаьлаш ду парте директиваши идеяши дIайовзийташ.

Идеологически кадраш хIаийсъярахи кийчъярахи болча Белоруссе партийни организаце балхах бола КПСС ЦК сопам кхоачашбара кIезига хIамаш карагIдаьннадац района партийни организацешта. Идеологически болхлой идейно-теоретически профессиональни кийчбара йола хоадам болла система хьаьй оаха.

Партийни активах хьаьй тайп-тайпара группаш. Тха цу тайпара 5 группа я: партийни организаце секретараш, пропагандисташ, политинформатораш, агитаторащ, культработникаш. ХIара группана белгалъяьй дешара формаш, програмаш. Масала, КПСС райкомерча партийни актива школе бетта цкъа занятешкеи квартале цкъазза хулача семинарен ух партийни организаце секретараш. Иштта хIара бетта хулача семинарен квартале цкъа хулача конференцеи дешаш ба пропагандисташ. ХIаьта квартале цкъазза хулача семинаре дакъа лоацаш ба политинформаторашн культработникаши. Лектораш а бетта цкъазза хулача семинаре дешаш ба.

Фу Iомаду цига тха идеологически кадраша? Цу гIулакха партийни организацей секретараша дечох лоаццa масал доаладерга аз. Укх тайпарча темаех ю занятеш. «Партийни организацей балха дикал лакхъяр лоархIаме хилара тарра идейно-кхетама болх. комплексно бергболаш вIаштIехьбаккхар», «Къахьегамхошца беча кхетама балхацара юрта боахама кулгалхойи специалистийи дакъа лакхдар», «Юрта боахама производствана индустриализаци елгеи юрта боахама къахьегамхошца беча идейно-кхетама балха гIулакхаши». «Къахьегамхошта атеистически кхетам баларей советски цIейши обрядаши вахара юкъекхареи даькъера «Бурунный» совхоза парткома опыт», «КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра болча политически агитаце лоархIам лакхбар», Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизарах бола КПСС ЦК сопами организационно-политически идейно-кхетамеи балхий декхараши», иштта кхыраш. ХIаьта, цу аргIанарча темаех доклад ю парте райкома секретара.

ТIаккха, шоай колхоза, совхоза, предприяте гIулакхех хоадам боллаш масалаш а кхув лаш заняте тема йоашхаши хьахьокхаши къамаьлаш ду семинара ладувгIараша. Цул тIехьагIа района цхьан предприяте бахе партийни организаце балхага хьож уж.

КПСС XXV съезда решенашка хьежжа партийни дешара декхарех» бола КПСС ЦК сопам кхоачашбеш боккха болх бу районе. Ер шоллагIа шу идеологически балха болча партийни организацей секретарий заместителашца, пропагандисташца, политинформаторашца, лектораша хьехамчашца, хьехархошца ханханнахьа тхо собеседованеш е долаленнача хана дена. Иштта вIашагIтехa царца 200-зза гаргга къамаьлаш деш хиннад тхо. Из гIулакх бахьан долаш райкома а иштта партийни организацей а балханара дика дараш. дииза дисараш дикагIа бIаргаго, довза торо хиннай парте райкома.

Моттигерча хоадам болча хьалий лоархIам беш, коммунистически кхетам балара дукхагIа формаех методех пайда эцаш шоай болх лелабеча партийни организацей дикагIа хул толамаш.

Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара сийленца накъагIолга — цу уйлашца бахаш а болх беш а ба тха болхлой, юрта боахама къахьегамхой. Цу гIулакха уж хьаллоацаш хIара къахьегамхочун дегага кхачар, юкъарча гIулакха хIаравар бехктокхаме волга ховргдолаш царца кхетама болх белга тха керттерчарех цхьа декхар да.

Р. МУРТАЕВ,
КПСС Шелковской райкома секретарь.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга

ЛЕНИНСКИ ГВАРДЕ БОЛЬШЕВИК

ХАЛКЪА ИРАЗ БАХЬАН ДОЛАШ КЪОВСАМ ЛОАТТАБАЬР

Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизар дезде кийчлуча деношка вайна дагаух Советий Iаьдал латтача укх кхоазткъа шера дуккха халонаш а лоаш, наха яьнна сийрда паргIато чIоагIъеш, кортмукъа вахар хьалдеш советски халкъо хьабена никъ, дагаух дунен тIа эггара хьалхарча Советски республико, бIубенна гIа боахаш Россе а цун йистошка а халкъа Iаьдал чIоагIдеш дIаиха шераш, къаьстта граждански тIом болча хана болхлойи ахархойи моастагIашта майра духьал лаьтта шераш. Дага ух вайна цу халача шерашка хьинар, денал къонахчал гойташ классай къовсаме хьалхрча мугIарашка лаьттача Даьхен сийлахьча къонгий цIераш: Царех цаI ва революционни къовсаме, Советий Iаьдал доаккхача, къизача моастагIех из лородеча. вай мехка социализм хьалъеча хьинаре дакъа а лоацаш, шийна тIехьа беркате лера юташ хьавенача ленински гварде большевик Албогачиев ТIоха Юсап. Ше мел яьккхача хана къахьегаш болча наьха га доахаш, цар оагIув хьаллоацаш, Ленина парте тIадилла дехар цIена кхоачашдеш чакхваьннав из:

1887 шера Экажкъонгий-Юрта, ахархочун дезале ваьв Албогачиев Юсап кулга говзал йолаш, аьшка а дахчан а хIама хьае ховш хиннав цун да ТIох. ХIаьта а торо кIезига хиларах дезал дуачунца а дувхачунца а халла мара Iалашбулаш хиннабац цунга. Ший зIамигача пхьоале Iурра дена сарралца болх бича мара из а вIаштIехьдоалаш хиннадац.

Цу ханарча дуккха дукхагIа долча гIалгIай берий дар миссел мара дега тоамбеш хиннадац Юсапа бераи. ЗIамига волча хана дена Iуэша йийзай къахьегама холонаш, духхьал маькха чIегнаг яккха гIерташ беш хиннача балха чам а чIоагIа хьалхо байзаб цунна.

Даьна, къаьнача ТIоха, хадданза новкъостал деш хиннад хIама эуаш кердадар довза гIерташ, говзапа тIаккхуаш хиннача Юсапа, хIаьта духха ха ялалехьа дика хьаIомаьй цо даь говзал. Бурочарча школе деша хоаваьв Юсап 1902 шера, юххьанцара школа чакх а яьккха ГуржегIа вода из дIахо деша. Цига хьалхагIа ремесленни школеи тIаккха ремесленни училищеи дешаш хул.

Революционни къовсам чIоагIлуш латта шераш хиннад уж, 1905 шера Россе хинна эрсий хьалхара революци хьаллоацаш хиннаб Закавказьера болхлой, революционни къовсаме дакъа лоацаш хиннаб Тифлисерча ремесленни училищай дешархой а, царца цу хана 17 шу даьнна хинна Албогачиев Юсап а волаш. Классай къовсаме чIоагIденнад къонача гIалгIачун денал, лакхбеннаб цун сакхетам, 1902—1908 шерашка Тифлисе деша вагIаш яьккхача хана чувссача революционни уйлаша дикача оагIорахьа дерзадеш хийцад Албогачиева вахар. Цу хана юкъе вода из революционни болама. Цу шерашка йицлу Юсапа ший а гаргарча наьха а гIулакхаш мара кхы дагадоаллаш хIама доацаш сатийна ваьха ха. Халкъа кхоане бахьан долаш лоаттабеча къовсама юкъе дакъа лацар ший ираз лоархIаш хиннав Юсап.

Тайп-тайпарча заводашкеи мастерскешкеи къахьегаш, наха юкъе агитационни болх беш, стачкашкеи забастовкашкеи дакъа лоацаш даим болхлошца хул токара говзал йола профессиональни болхло а хинна дIаволавенна Албогачиев Юсап.

Дог цхьалха, уйла цIена йолаш нийсхо езаш, эшшача метте наьха гIулакха оарцагIвоалаш хиларах шийн новкъосташта, болхлошта, ше мел вайзарашта дукха везаш хиннав Юсап. Цхьан метте болх беш дукха ха яккха йиш йолаш хиннавац из: болх бу моттигаш каст-каста хувца йийзай, хIана аьлча революционни балха, стачкашта юкъе дакъа лоацаш хиларах Iаьдал тIаккхуаш хиннад цунна.

Иштта, 1903 шера нах лувца болабича Тифлисски ремонтни мастерскеш йита йийзай цун. ТIаккха Краматорски машинаш еча заводе болх беш хул из. Цу хана заводе болхлой стачка хул. ХIаьтта балха вена Юсап балхара дIаваьккха ца вуташ набахта чуволла а тарлуш хиннад эттa гIулакх. Цудухьа ведда гIалгIай мехка цIа а вайя, ши-кхо шу доакх Албогачиева даьца пхьоале болх беш, цул совгIа юртарча наха юкъе политически болх бу цо.

Паччахьа реакци лаьгI а енна Россера революционни болам айбенна 1912 шу Керч яхача городе даьккхад Юсапа, Керчински рельсо-прокатни заводе токаралла болх беш. Цу шера Ленски болхлошта топаш тохарах ерригача Россе гIолла дIаккхеста наьха эгIазал Керчерча болхлошка а кхаьчай. Революционни стачечни къовсама опыт йолаш волча Албогачиев Юсапа хьинаре дакъа лоац. Керчерча массови выступленешта юкъе. Укхаза а жандармаш тIехьабоал, юха веде кIалхарвоал из. ТIаккха кхоач из кхы а чIоагIагIа революционни событеш революционни къовсам латтача пролетарски Грозне, токаралла балха отт грозненски мехкдаьтта промыслашка. Цига хьоашал тосс Юсапа А. Вожовца, С. Бутенкоца, кхычарца. Цул тIехьагIа наха юкъе агитмассови болх бу цо, 1913 шера къаьнача промыслай 15-ча участка механически мастерске болхлой забастовка вIаштIехьъяьккхарех цаI хиннав Албогачиев.

Хьалхара империалистически тIом болабеннача шера Албогачиев Юсап член волча болхлой комитета шоай къахьегама хьалаш тоадайтара болхлой керда выступлени вIашагIйол. Цул тIехьагIа нах лувца болабича Юсап къайлагIа гор. Баку вода, цига сталелитейни машинашъеча заводе болх беш волча хана дуккхаза ветталу из большевиккий парте цIи хеза болча деятелех — Степан Шаумянах, Алексей Джапаридзех, Мешади Азизбековх, хIаьта цар хьалхленца политически болх беча марксистски литература дIадоаржадеча дакъа лоац Албогачиева.

1916 шера Албогачиев Юсапа хьинаре дакъа а лоацаш йолаенна болхлой забастовка йохаю, из вIашагIъеллачарех цхьабараш лувц, тIаккха вада везаш хул Юсап а. Из кхоач Украинерча гор. Днепропетровске. Цига трубопрокатни завода цхьан цехе токаралла балха отт из.

1917 шера февральски событеш йолча хана юха а дай-мехка цIавоагIа Юсап, Нохч - ГIалгIайчен революционни къовсама юкъе дакъа лоацаш хул. Февральски революци а хинна Временни правительство оттаьчул тIехьагIа революционни болх бу.

Коммунистически парте кулгалца, Тирка йистерча дерригача халкъашца цхьана Советий Iаьдал бахьан долаш лира къовсам лоаттабеш хиннаб Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхой. Цу къовсама юкъе доккха дакъа лаьцад дика организатор а йоккха опыт йола пропагандист а хиннача гIалгIай эггара къаьнагIа волча большевика Албогачиев Юсапа. С. Орджоникидзе, С. М. Кирова, Ной Буачидзе, Яков Бутырина, кхыча большевикашареволюционераша новкъостал а деш хьалкхабаь А. Г. Гойгов, И. Зязиков, А. Горчханов, Х. Альмурзиев, Б. Костоев, М. Алиев, З. Мартазоне, М. Бекхаев, А. Маматиев, М. Альтемиров, М. Ханиев, Э. Чабиев, Х. Гастемиров, кхыбараш санна бола гIалгIай коммунисташ Юсапага гIолла революцена юкъе баьхка ба.

1918 шера аьхки Советски республика, цу даькъе Терски область а, халача хьала тIа этта. хиннача хана гIалгIай юрташка парте тIабилла боккха болх беш хиннав Албогачиев. Къаьста чIоагIа гучадьннад цун организаторски хьинар бичераховски мятеж хиннача бирсача деношка. Цу хана каст-каста Серго Орджоникидзеца хулаш хиннав Юсап, гIалгIай юрташка а БуротIа а Советий Iаьдала га дакиха нах гIоаттабеш. ГIалгIаша чIоагIа къоабалбеш тIаэцаш хиннаб большевиккий тIахьехам. Тийрка йистерча берригача къахьегамхошца цхьана контрреволюцена никъ а бийхха тIехьашка ца бовлаш дIаэтта хиннаб уж.

Цу халача деношка гIалгIай партизанаша деча тIемашта кулгалдеш хиннай Ю. Албогачиев, А. Г. Гойгов, С. Альдиев, И. Зязиков, О. Мальсагов, М. Саутиев, кхыбараш — верригаш 11 саг юкъе воагIаш хинна оборона комитет.

Ханна юха тIехьашка бовла безача хьала тIа эттаб большевикаш. Цу хана ГIалгIай лоамашка гIолла. Орджоникидзеи цун соратникаши Тифлисе бахачул тIехьагIа 1919—1920 шерашка РКП (б) подпольни Кавказски Комитетаца бувзам лоаттабеш Гуржий мотт шаьра ховш хинна Албогачиев дуккхаза Пхий лоамашка гIолла Тифлисе ихав, цигара цо хьакхаьйитад ахча, герз тIема кхоачам, революционни литература.

Юххера а деникинцаш ЦIеча Эскаро хIалакбаьчул тIехьагIа, машаре вахар дIадоладелча а эггара лоархIаме дарех гIулакхаш леладу Албогачиев Юсапа. Из хул Наьсарен (ГIалгIай) ревкома председатель, РКП (б) Наьсарен Окружкома бехктокхаме секретарь, Наьсарен Окружисполкома председатель, гIалгIай областной суда председатель.

ТIехьагIа, 1929 шера 16 декабре, «Правда» тIа язду:

«1917 шера гIалгIай къаман съезде а большевиккий га даьккхар Албогачиев Юсапа, граждански тIом болча хана цига а хьинаре дакъа лаьцар цо, эггара кхерамегIаи бехктокхамегIаи йолча моттигашка, дуккхаза ше дийна висара тешам боацача моттигашка нийслуш хиннав из».

Чуйнна вай мехка социализм хьалъеш лаьттача 1924 шера хиннай вай парте XIII-гIа съезд.

Владикавказски партийни организацегара цу съезда делегат хиннав 1915 шера дена РСДРП член хинна Албогачиев Юсап.

ДIахо йодача хана Албогачиев хиннав ГIалгIай автономни областе, Нохч-ГIалгIай АССР, Киргизе тайп-тайпарча боахама балхашка.

1954 шера городе Фрунзе веннав Албогачиев Юсуп «Советская Киргизия» яхача газета тIа цу хана кепатехача некролога тIа яздаь да яр дешаш:

«ДIаьхденна халача лазарах 1954 шера 23 июле кхелхав 1915 шера дена КПСС член хинна Албогачиев Тоха Юсап. Кхувш воагIача хана дена революционни болх баьб цо. Грозней Бакуи мехкдаьттахошта юкъе кхетама болх беш а граждански тIем тIа, Кавказе Советий Iаьдал оттадеча хьинаре дакъа лоацаш а хиннав из. Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци яьначул тIехьагIа партийни а советски а лакхера балхаш деш хиннав нов. Албогачиев.

Iожало дIаваьккхав вай мугIараштa юкъера Коммунистически партеи советски халкъеи тешаме воI. Из цIаккха а виц ца луш вай дегашка вахаргва».

Вай республике къаьнагIбарех волча большевика коммуниста, революцеца дакъа лоацаш хиннача Албогачиев Тоха Юсапа ше мел яьккха ха Коммунистически идеяшта тешаме волаш яьккхай. Кхувш йоагIача тIехьенна сийрда хьоккхам телаш да денал, къонахчалах дизза хинна цун турпала вахар.

С.-Г. КОТИЕВ,
журналист.

ИттлагIа пятилетка — производства эффективностеи балха дикалеи пятилетка хилар дика кхеталеча Карабулакски химически реагентий завода болхлоша шоай хьинари низи ца кхобеш къахьег дерригa технико-экономически хьоккхамаш гоадара. Цу даькъе дика болх берех я смешия инженер-химик Султанова Лидия. Цо продукцена еш йола анализаш дикеи тIехдикеи мара хилац Цхьаккха моттиг нийсъялийтац Лидияс брак йолаш продукци чакхъялийта.

Общественни балха тIа хьинаре дакъа лоац цо. Къахьегамхой Карабулакски поселкови Совета депутат я из. Харжархоша шийна тIадена гIулакхаш дика кхоачашдеш хиларца белгалъяьнна я Лидия.

СУРТА ТIА: инженер-химик Л. Султанова.

И. ПЛИЕВА сурт.

Камски автогигант

Укх шера май бетта газеташ цхьа хоам бар: Бегишево яхача аэропорте керда автовокзал хьайийллай. Цкъарчоа лоадам боацаш хета из кердадар, боккъалдар аьлча, доккхача маIане гIулакх да. Бегишево — КамАЗа фегара коанаI ма-йий. Шера цига гIолла чакхвоал, иштта е вешта автогигантаца бувзам бараш дуккхагIа бола, ах миллионал совгIа пассажир.

70-ча шерашка Набережные Челны яхар санна бола географически тIадам бовзаш хиннараш геттара кIезига бар. Тахан из я 300 эзарнега дIакхоачаш саг ваха (итт шу хьалха шовзткъа гаргга) вай заман город. хIаьта Камски заводий боккха мухь кхухьа автомобилаш хьаю комплекс дунен тIарча автомобилаш хьаеча йоккхагIа йолча моттигех цаI хинна дIаотташ латт. Кама тIара автогигант дуккхача мехкаша йIаьххача хана цхьана балхаш дара эффективни гIулакх хилара дола тешал да.

Цудухьа да Набережные Челны хьаухача пассажираштa юкъе Польшера, Чехословакера, США-ра, Францера, Италера инженераши специалисташи вIашагIбетталуш хилар. Царна массанена лов цIе, сигала беса «КамАЗаш» араювлача керттерча конвейерах бIаргтоха.

...Керттерча конвейера линена юхе гIолла хьалвола со, хIаьта сона гу хIара позице тIа мел кхоач — уж массехк иттaш я — рама тIа оатхалаш тIаcтталуш из шерлулга. Тормозаш еттара система вIашагI миштa ехк зуваш латт со. Цар уэлаш тIа яздаь да: «Хьадаьд Польше». Из да Прашка, Сосновец (ПНР) городашкарча заводийи КамАЗеи коопераце деннар Польше дIаухийтарья «КамАЗаш».

Со хьеж водитель - испытатела балхага. Цхьаккхе хало а ца еш, тайжжа дIайолайолийт цо машина. Оалаш махиллара, ерригa прибораш бIаргкIала я. ПаргIата я кабина. Машина лелаер тIавагIачул совгIа кхы а ши гIанд да цу чу. Цул совгIа 5410 моделах йолча машиний уж гIандаш Iовижа йиш йолаш атта Iодахка торо я. КIезига арахьа дIачусоттадаьча хьалхашка доаллача кизго дуккхагIа хIама гойт водителя. Водитела атта дIа-са ерзаю машина. Машина лелаяра хьакъхьа хетт аз цунга.

— Хоза сакъердам ба из лелаяр.

— Сенах тара да из лелаелга?

— «КамАЗ» лелаяр, масала, «Жигули» лелаярал халагIа дац. Цун къайле йоккха яц: «КамАЗа» ко гидроусилителашца Iалашдаь да, тормозаш пневматически приводашца тоха йиш я.

Конвейера тIара арайоала кхо соа йолча дизельни машина дIахьу бархI тонн мухь. ХIаьта цаI — шинъ прицеп цунна тIехьа тоссе цо дIахьоргба 16 — 20 тонн мухь. Камски комплекса автомобилаш — уж пхийтта гаргга грузовиккий моделаш — Советски Союза наькъашка эггара дукхагIа хургья кастта. Уж хургья промышленноста, юртбоахама гIулакх деш. Къаьсттача кузовца Iалашъяраш дунен мехкий наькъашка яргъя дукха тоннаш дозал дола контейнераш тIа а латташ.

Автокомплексо ший бизача проектни низагIа болх дIаболабича (шера 150 эзар машина) Советски Союзера хIара ялхлагIа грузовик Набережные Челны хьаяь хургья. «КамАЗаша» дIа-юха кхухьаргба халкъбоахама мухьах хIара кхоалагIа йола тонн мухь.

ХIанз укх сахьте НАМИ (автомобильнии автомоторнии Iилма - тохкама института) полигоне бIаргаго йиш я «КамАЗ-5511». Итт тонна мухь кхухьа из машина «Iомалуш» я юстарча наькъашка лела, урхенаши мухалеши яха, хина духьаленашта тIех яла, хоттан ваннешка «хила», тIош тIа гIолла лелаш ший чIоагIал таххa.

Из машина тохкаш хинначарех цхьанне цунах шийна хетар дувцаш аьлар:

— Никъ нийса беце а, кабина чура вибраци йоккха яцар. Подвескаш нормагIа йоагIIача тайпара я. Полигона сихала наькъа тIа машина яьлча, спидометро гойт 80 километр, лаьрхIачунга дIакхоачаш да из Карьерашка болх беш а машино ше дикагIча оагIорахьа «хьагойтар». Ала мегаргда, «КамАЗ» самосвал тешаме а лелае атта а я, аьнна.

Цунна тешал ду эггара хьалха техкача машинаша а. Наькъашка гIолла атта леларца, соанашта дукха низ ца хиларца «КамАЗ» лелае йиш я юкъарча наькъашка. Капитальни ремонт ца еш 300 эзар километр никъ байта лаьрхIа я машина. «КамАЗаш» хIанзле болх беш я КъилбаседI, СибрегIен, Гаьнарча Малхбоален, эггара халагIа лоархIача Таджикистана лоаман наькъашка. ХIанз дIахо хьош да Заполярье лакхача довкъашка, массаза йIовхал латташ климат долча болх бергболаш царна «обработка» яр.

...ДIадаха шу белгала хилар Камски автокомплекса. 16 феврале, КПСС XXV съездо ший болх дIаболабале хьалха, керттерча конвейер тIара араьлар хьалхара «КамАЗ». ХIаьта декабрь чакхболаш чакхъялар автогиганта хьалхара аргIа: мехкага кхачар пхи эзарлагIа йола машина (планагIа лаьрхIачул цхьа эзар дуккхагIа).

Карара шу — Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дуза шу. Камски автомобилаш арахецача комплекса коллективо, встречни план тIа а йица, ший тайпара дезде лерхI из цIей: 22 эзар автомобиль хьае — шера планагIа йоагIачул ворхI эзар дукхагIа.

Валерий МАСТЕРОВ,
АПН корреспондент.

БIУБЕННА КЪАХЬЕГАШ БА

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузача денна сийленца накъабахара доккхий декхараш тIайийцад Грозненски консервни завода коллективо. Цо дош деннад Октябра юбилей сийна иттлагIча пятилетка хьалхарча шин шера план 7-ноябрга кхоачаш а еш, планал совгIа миллионаш консервай банкаш арахеца.

Гуш ма - хиллара хьалхашка латта декхараш доккхийи бехктокхамеи да. Уж толамца кхоачашдара «ХIара балха денна — дикала ЗнакI» яхача химиккий инициативагIа къа а хьегаш шерра социалистически яхь йоаржаьча консервщикаша бизза пайда ийбу шоай торонехи кхоачамехи. Цу девизах къахьега болабелча дена керда формаш юкъекхувла йолаьй заводе. «Профессех дикагIвар», «ДикагIвола къона болхло», «ДикагIвола мастер» яха а кхыйола а цIераш яхара тIагIертта къовсам лоаттабу болхлоша. Керттердар лоархI лакха дикал йолаш мара продукци ара ца хецар. Цу гIулакха тIадерзадь дукха балхаш даьд заводе. Дукха организационно - технически мероприятеш чакхъяьхай. хIаранена дIабовзийтаб брак йолаш продукци арахецарах бола бехктокхам. Кийчъеш йола продукци дикеи тIехдикеи мара ца хилийтара халдайза тIахьожам лоаттабу предприяте кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша. Цар дикал лакха йолаш продукци арахецара тIехьа болхлой оарцагIа болх. Иштта къахьегарах консервни завода коллективаши доккха беркат даьннад. ДIадихача шераи укх шера ялх беттеи цхьаккха тайпа рекламаци кхаьчаяц, заводе арахеца продукци эсала я, аьнна.

ХIара сменагIа болхлоша баьча балха итогаш ю сменни мастера. Уж итогаш еча хана ларде лувц хIаране даьха къахьегама толамаш, арахецача продукце дикал, къахьегамеи производственнии дисциплина, продукци арахецара технологи, производства культуреи къахьегама овсарлеи лакха хилар, ший бехкагIа оборудовани болх ца беш сеца ца латтийтар. кхы дукха дараш. Уж дерригa гIулакхаш чоте а лувцаш толамаш дIаязду хIара цехерча социалистически яхьа экрана тIа. Бутт чакхбаьлча иштта къахьегаш хьалхара моттиг яьккхача бригадана а сменана а карара кара тела цIе вымпели ахчан премии хьожаю. ХьожаьI ахчан премии болхлошта юкъе дIа-хьа екъ болх дикагIа а эсалагIа а барга хьежжа дуккагIа е кIезигагIа йолаш. Дакхха гIалат доацаш къахьийтача болхлочоа пхи балл оттаю. Нагахьа сайна къахьегама дисциплина, продукци кийчъяра технологи толхаяь, продукцена юкъе брак нийсъялийта е дийнахьара норма кхоачаш ца еш моллагIча болхлочо моттиг нийсъялийтача цунна тIера баллаш Iойоах, ахчан премии хьожаяц. Ерригача сменна коллектива балха тIа а Iаткъаш хул уж санна бараш сменаца нийсбалар. Цудухьа моллагIча сменерча болхлоша цIенхаштта къовсам лоаттабу къахьегамеи производственнии дисциплина телхаерашца, брак ерашца, продукци кийчъяра технологи телхаерашца.

Ала деза цу завода болхлоша чIоагIа раьза хинна хьалаьцад балха тIа тIехьавусаш цхьаккха хургвоацаш ростовчанаша дIа а доладаь вай республикерча къахьегамхоша къоабалдаь тIайийца дола дика гIулакх. Цу даькъе дукха балхаш ду хIара смена. Шоай балхах дика кхеташ боацараштa тIачIоагIбаьб йоккхагIа опыт йола болхлой. Цар шоай опыт дIа а луш бокъонца кхетабу уж балхах. ТIехьабусаш бараш шоашта тIехьаккхебара яхье хьалхалаттараша эшаш дола гIо - новкъостал ду. ХIаране ший хьинари низи кхоадац коллектива сий лакха лоаттадара. Цудухьа денгара денга дикагIа хул цехий. сменай болхлоша, завода бIарччача коллективо доаха къахьегама толамаш.

«ХIара балха денна — дикала ЗнакI», «ТIехьавусаш цхьаккха а хургвоацаш» яхача девизегIа социалистически яхье яьннача завода цехаша даьхача къахьегама толамий итогаш ю бутт чакхбаьлча заводе вIашагIъеллача предприяте керттера инженер керте латтача штабо. Социалистически яхье хьалхалаттача цеха хьожаю предприяте карара кара тела ЦIе байракхи ахчан премии, шоллагIа моттиг яьккхача цеха коллективана хьожаю карара кара тела цIе вымпели ахчан премии. ХIанз предприяте карара - кара тела ЦIе байракх я консервни цеха коллективага.

Укх тIеххьарча хана къаьстта шера яьржай коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара тIехьара социалистически яхь а. Иштта къовсам лоаттабу «Социалистически яхье котваьннар» яха сийлен цIи яккхара а. Заводе къахьегаш барех хIара шоллагIвар коммунистически къахьегама ударник ва. ХIаьта «Социалистически яхье котваьннар» яха сийлен цIи духхьал укх тIеххьарча шин шера еннай 55 сага. Царех ба консервщикаш Дугушева Шумисат, Гриценко Людмила, Котляров Василий, Дубасва Яха, Ульбиева Марижа, Бешко Михаил, Супрунова Антонина, Кахтенко Лидия, кхы дуккха бараш а. ДIабахача бетта башха - дика къахьегама толамаш доахаш дуккхача шерашка хьинаре къахьийтача ялх консервщика паччахьалкхен совгIаташ деннад. Къахьегама ЦIеча Байракха орене еннай фабрикатни цеха начальника Кулешова Ольга Ивановна, «Знак Почета» яха орденаш еннай слесара Кутябин Илья Ильича, Котляров Василий Сергеевича, медалаш еннай шофера Бешко Михаила, штамповщицана Сутягина Валентинана.

ХIанз Октябра 60 шу дузача денна къахьегама совгIат кийчдара бола болх кхетамца вIаштIехьбаккхарах башха-дика къахьегама толамаш доах юбилейни шера консервни завода коллективо. Продукци маьхала яккхара ялх бетта план 103,7 процент кхоачаш а еш, планал совгIа маьхала яьккхай 105 эзар сома маьха тайп - тайпара продукци.

аол.I-тчтгпичахь -рТкы цп к лк

Валови продукци арахецара ялх бетта план 113 процент кхоачашъяьй завода болхлоша. Планал совгIа арахийцай 256 эзар сом мах бола валови продукци. Консерваш арахецара план 109,1 процент кхоачакъяьй. Заданел совгIа арахийцай цар 527 эзар условни банка консерваш. Арахецача продукцега дIабола мах лохбарах, планал совгIа продукци маьхала яккхарах, бедал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах планал совгIа завода коллективо паччахьалкхенна духхьала 5 бетта 8 эзар сом пайда баьб. Укх кердача сезонагIа арахийцай 2 миллиони 1 эзарри условни банка консерваш, компот, кхыйола продукци. Из хул заданел дуккха дукхагIа.

КПСС ЦК майски Пленума решенеш, СССР кердача Конституце проекти чIоагIа къоабалъяь тIайийцача Грозненски консервни завода болхлоша шоай хьинар кхы а айдаь къахьег Сийлахь - Йоккхача Октябрьски революце 60 шу дузача деи сийна тIайийца декхараш толамца кхоачаши тIехкхоачаши дара. Уж дог тийша ба Октябра дезача цIейга пятилетка хьалхарча шин шера задани тIехкхоачашъергхиларах.

Б. КОСТОЕВ.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга

Армени: СССР-а цхьан дезале

СОВЕТСКИ АРМЕНЕ ИСТОРИЧЕСКИ ОПЫТО ЦІАЬКХА А КХЫ ЦІАЬКХА А ДОГ ТЕШАДУ, КЪАМАШ БОКЪОНЦА ТОАЛУЛГА КЪАМ ШЕ ШИЙНА ЧУХЬЕРЧАРЕИ КХЫЧАРЕЛ ХИЙРАДУВЛАРЕИ НАЬКЪАШЦА А ЦА ДОАЛАШ, СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ КЪАМИЙН ХАЛКЪИЙН ВЕЖАРАШХА БОЛЧА ДЕЗАЛЕ ШОАЙЛА ВІАШИ ДІАЬХИЙ А ДЕШ, МАССЕ ОАГІОРАХЬАРА ДЕГІААХАР БАХЬАН ДОЛАШ ВІАШТІЕХЬДОАЛАШ ХИЛАРАХ.

Л. И. БРЕЖНЕВ.

АРМЯНСКИ ССР. Республика столица — Ереван. Ленина майда.
О. ИВАНОВЕИ М. ШАХБАЗЯНЕИ сурт. ТАСС фотохроника.

НИЗ БОЛЧА ТКЪАМАШЦА ГІАТТАР

Ф. Т. САРКИСЯН,

Армянски ССР Министрий Совета председатель

Советски Армене — Сийлахь-боккхача Октябро кхеллар, Коммунистически парте хьаькъале ленински къамий политика тенниелга бокъонца бакъдеш дола тешал. Лоацъцеча хана белггала Іалаьмате чІоагІа дегІаенай республика, ший экономика дегІадаькхкача хІанзарча мехкий боарамга кхоачаеш айяь цо.

КПСС ЦК майски Пленуме белгалдаькхар, вайцига къамий цхьатара бокъонаш юридически меттел, фактически а хилар, еррига советски республикаш тахан дегІаяхкаре лакхача боарамга кхаьча хилар. Из къаьгга хьахьокхаш дола масал — тха республика.

1976 шера цун промышленни продукци 1913 шерарча боарамал 290-зза хІана ялензар аьнна тІехъяьлар. ХІанз 700 гаргга промышленни предприяти я республике. Болхлойи специалистийи дукхалга, продукце дукхалга, ассортиментага, технически боарамга диллача цхьанна а тайпара нийсъе йиш йолаш яц уж 1913, 1920, кхыметтел 1940 а шерашка хиннарашца. Революци ялалехьа ерригача Россе йоаккхаш хинначул диазза дукхагІа электроэнерги йоаккх хІанз Армене. Берригача мехка бІаь эзар трактор хулийтилга дагадаьллад Владимир Ильич Ленина. ХІанз алхха тха республике хІара шера юрта боахамга кхоач 1200 — 1400 трактор, дукха кхыйола техника. Сийлахь-боккхача баьччо Закавказья коммунисташка дайтача довзаш долча письмо тІа хьаоттаяьй хий дехкареи мелиораци яреи программа. ХІанз республикерча каналий дІоахал пхи эзар километрал тІех да.

Йоазув-дешар ца ховлга дІадаккхара хьакъехье дийцад цу хана Владимир Ильича. ХІанз Армене бахача нахах хІара виълагІа вола саг дешаш ва. Социализмо къахьегамхошта шерра хьабийллаб знанешта, духовни культура рузкъанна тІабода никъ. ЦІакха а ца хиннача тайпара тоаденнад социалистически культура ганзе дизза дакъа лоацаш дола советски армянски литературеи искусствой. Доккхий хІамаш карагІдийннад астрофизика, физика, вычислительни техника, механика, математика, химе, биологе лостамашка а знане кхыча доакъошка а хьалхара моттигаш хьалийцача тха республика Іилмана. Советски Іаьдал латтача шерашка йовзаргйоацача йоалаш хувцаеннай Армене городаш, районни центраш, юрташ. Хьалъяьй дуккха школаш, больницаш, культура цІеноши дворецаши, клубаш, кинотеатраш, библиотекаш.

Уж деррига толамаш — кердача социалистически общественни отношенеех, массаза шоашта болча аьттон духьа доацаши Советски Союза дерригача вежарашка долча халкъаша, эггара хьалхарча аргІанна сийлахь-доккхача эрсий халкъо новкъостал дарах хьахиннар.

Белггала доккхий да Советски Іаьдал латтача шерашка республика къахьегамхошта карагІдийнна хІамаш — басма эггара хьалхарча метрашкара электронно-вычислительни машинашка, карахьеккха хьалъяьча мастерскешкара каучук, станокаш, прибораш, генератораш арахецача йоккхийча предприятешка, Ширакски каналагара Арпа-Севан яхача 48 километр йІаьхача шийтайпарча тоннелага, йоккха йоацача Ерервански ГЭС-агара Закавказье эггара хьалхарча атомни электростанцега кхаччалца.

Берригача мехка санна, иштта Армене а къаьстта йоккхийча масштабашца, халкъа боахам комплексно дегІаахарца белгалдаьннад е тІеххьара итт шу. Цу шерашка дІахьалхашкахьа боккха гІа баьккхаб Советски Армене, ший экономически потенциал шозза хІана яьяц аьнна йоккха а яь. Цо хьахилийтад йІаьххача ханна белгалъяьча КПСС социально-экономически политикага хьежжа коммунизм хьалъяра керда доккхагІдола декхараш кхоачашдар. Цунна тешал ду КПСС XXV съездеи Армене Компарте XXVI съездеи решенешка хьежжа оттаяьча Армянски ССР халкъа боахам дегІабоалабара пхе шера плано. Плана тІа бизза хьахьекхаб КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева инициативагІа КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои тІаийца, Советски Армене экономикеи культуреи дегІаяра темпаш сихъяра, общественни производства эффективность ма-могга лаккхъяра, къахьегамхой хьал-торо хадданза айелга Іалашдара лоархІаме мероприятеш белгалъяь «Армянски ССР халкъа боахам дІахо дегІабоалабара хьакъехьара» соцам.

Сийлахь-боккхача Октябра юбилей яккхама-йоаггІара белгалъяккха кийчлуш, балха дикали производства эффективности лакхъяра тІадерзадаь доккхий декхараш тІаийцад къахьегача коллективаша. Продукце лоархІамегІара тайпаш маьхала дехареи арахецареи, хІаьта иштта гІишлой-подрядни балхий а план 27 декабрь хьатІаоттташ кхоачашъе, 7 ноябрь хьатІаоттташ изделей 200 керда тайпа арахеца доладе лаьрхІад. Юбилей хьатІаоттташ йизза кхоачашъяь яха лаьрхІад паччахьалкхенга ялат, комсаш, сом, баьцадаараш, коартолаш, шекара свеклаш, дулх, шура, фуаш, тха дохкара планаш. Иштта кхы декхараш а тІаийцад наха бытовой гІулакхаш деча сфера, торговле, медицински гІулакхий болх тоабара.

Промышленни продукци 46 процент дукхагІа арахецаргья, цу тІа а болх беш йолча предприятешкарча мощностех биззагІа пайда эцара, уж шеръяра, технически кхы тІа а кийчъяра, царна реконструкци яра чотах. Къаьстта а лакхача темпагІа дегІакхувла лаьрхІад вай хана технически прогресс хулийташ дола доакъош — точни машиностроени, радиоэлектроника, энергетика. ДукхагІа хьаеча продукцех 67 процент къахьегама овсарле лаккъяра чотах Іалашъергья. Эггара тІехдикал йола изделеш 6,5 процентагара 20 процентага кхоачаш дукхагІа хургья.

Доккхий декхараш кхоачашде дезаш бе юрта боахама къахьегамхой. Шера юкъера лаьрхІача йоаккхаш йола еррига продукци 24 процент дукхагІа яккха еза цар. Из дакъа дІахо дегІадоаладерга дІадохийт 1,3 миллиард сом. Дикка дукхагІа хьалдергда капитальни гІирсаш.

ТІаийца декхараш кхоачаш мишта ду ховрга ер ешаш бараштa тахан кепатохача, Советски Армене цкъаи къахьегама денна хетаяьча материалаш тІара.

ЧІоагІа дегаш гІоздаьнна, дуккха къамаш дахача вай Даьхенах 60 шера цо даьхача дерригдунен-исторически толамех доккхал а деш тІаийцар Армене къахьегамхоша КПСС ЦК майски Пленума решенеш. Цар дег тІара къоабалъю хьамсарча ленински парте, КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев керте латтача КПСС ЦК Политбюро чуреи арахьареи политика. Советий мехка кердача Конституце проекто коммунизма духьа керда къахьегама толамаш дахара дегаш урауттаду тха республикерча болхлой, колхозхой, интеллигенце.

Коммунистически парте ленински Центральни Комитета гонахьа айхха кхотабеннача советски халкъий вежарашха болча цхьан дезала юкъерча республика къахьегамхоша юбилейни шу белгалдоаккхаргда революционни къовсамхой доккхагІдолча новхало ший вахар хетадаьча гІулакха, Сийлахь-боккхача Октябра гІулакха духьа керда толамаш дахарца, шоай низи хьинари кходергдац КПСС XXV исторически съезда решенеш кхоачашъяра.

(ТАСС).

Цифрай меттала

Армянски ССР территоре дІалоаца моттиг 29,8 эзар квадратни километр я. Баха нах — 2894 эзар саг.

●

Республика промышленносто хІанз алхха цхьан дийнахьа лу хьалхарча шера Армене арахецаш хиннар миссел продукци.

●

Армене предприятеша хІара денна арахец переменни тока 100 генератор, 1800 электродвигатель, 290 эзар сердая тела электролампаш, 28 эзар сома маьха вычислительни техника средстваш, ялх эзар совгІа сахьат, 36 эзар пар кога гІирс, 160 эзар метр кІадаш, 23 эзар метр зипаш.

●

Хий дехка лаьтташ Советски Іаьдал латтача шерашка диазза дукхагІа хиннад. Хий тІадигад 200 эзар совгІача гектара. 6,5-зза дукхагІа хиннай юрта боахама валови продукци.

●

Республикера еррига нах чубаха моттиг 1926 шера 773 эзар квадратни метр яр. ХІанз 12.574 эзар я. Цу юкъа 20-зза йоккхагІа хиннай Армене столица — Ереван тІаулла моттиг.

●

Республика Іилман учрежденешка болх беш 18 эзар гаргга Іилман болхлой ба.

(ТАСС).

ХАНАЦА ГІА БОАХАШ

Лакха температурни нагревателаш еча Кировокански заводе юкъейнхьай Армянски ССР Іилмай Академе химически физика институто кийчъяь хала лалаш йола соединенеш вІашагІа хувтта керда промышленни метод. Цо йиш хилийтай нагревателий стерженеш кийчъяра пайда эцаш йола молибдена дисилинид яккхара процесса овсарле пхезза лакхъе, дІауха электроэнерги кІезигъе, продукце дикая тоае.

Из Академе ткъаь итт Іилман учреждене кийчъеш латтача 455 темах цаІ мара яц, яхаш дувц Армянски ССР Іилмай Академе вице-президента С. А. Амбарцумяна. Интеллектуальни ниэаштеи материально-технически средствашти концентраци яро тха Іилман подразделенешка йиш хилийтай XXV съездо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара балхаш шерра доаржаде, производствацарча Іилма бувзамий формаш эргайоахаш тоае.

ИттлагІча пятилетка хьалхарча шера Академе Іилман учрежденешка халкъа боахама юкъеяхьа могайир 40 гаргга разработка.

Академи хьахиннача хьалхарча шерашка (1943 шерралца СССР Іилмай Академе армянски филиал яр из) цунна юкъе керттерча даькъе общественни Іилмаш дар. Партеи правительствая чакхдаьха гІулакхаш, СССР Іилмай Академе даь новкъостал бахьан долаш лоаццача хана кийчйир математикий, физикий, астрофизикий, химикий, кхыча профилех болча специалистий кадраш. 50-гІа шераш чакхдоалача хана а тІехьа Бюраканскн астрофизически обсерватори, математикаи механикаи, эггара халагІа долча органически химе институташ, кхыраш санна йола хІанзарча Іилма центраш яр республика Іилмай Академе доалахьа.

Духхьал цу Іилман центрашка даь кІоарга тохкамаш дар электротехнически, приборостроительни, радиотехнически, электронни, микробиологически. синтетически молхай препаратий, цІенача химически реактивай производство санна дола промышленноста хІанзарa доакъош Армене дегІадоаладара лард а хинна дІаэттараш.

ХІанз республика Академе 30 Іилма-тохкама институте къахьегаш ба ворхІ эзар совгІа Іилман болхлой. Царех дуккхачар цІераш Советски Союза доазонел гаьнна арахьа йовзаш я. Дуккхача доакъошка республика Іилмахоша даь кІоарга тохкамаш дуккханахьа къоабалдаь тІаийцад. Масала, 2,6 метр кизга диаметр а йолаш йола Европе йоккхагІйолча телескопех цаІ соахка болх бе йолаялийтача Бюрокански астрофизически обсерваторе Іомаю гаьнарча космосе веществои энергии хувцаш йола кІоаргеи йовзаш йоацеи процессаш. Духхьашха хьайийллай керда тайпа космически системаш.

Математикаша даь тохкамаш юкъедихьад электронни талгІей дифракци дІайоаржаяра теорена.

Ерригсоюзни лоархІамера массехк йоккха теоретически технически темаш кийчъеча дакъа а лоацаш, республика халкъа боахама я боккхача лоархІаме дола тохкамаш ду Армене Іилмахоша. Парте XXV съездо белгалдаьча халкъа боахам дегІабоалабара керттерча лостамаша — электронни, радиотехнически, химически промышленностои приборостроенеи белгалдаьхад Іилман тохкамий лостамаш.

Производствацарча бувзама эггара дикагІеи пайданагІеи йолча формаех цаІ я академически институташтеи промышленни предприятештеи юкъе чьтворчески цхьана гІулакхаш ле дадара хьакъехьара соглашенеш. Уж бахьан долаш хьахиннай базови тохкамаш ду подразделенеш. Іилмеи производствои вІашагІъювзайолийташ йола цу тайпара звено а хинна дІаэттай «Поливинилацетат» яхача еревански заводера органически химе Іилма-тохкама институтa полимерий базови лаборатори. Цига тохкам бу завода лаьрхІача разработкашта. вахаря «путевка» эц процессаш делаяра кердача эффективни способаша. Цу тайпара лаборатореш яхаьй А. Мясникяна цІерагІча Кировокански химически заводе физически тохкамаш деча института. СССР радиопромышленноста Министерства цхьайолча предприятешка радиофизикаи электроникаи институто, Кировокана предприятешка химически физика институто.

Цу гІулакхо керда торонаш хьаелл. Іилмахоша производственникашца айхагІа бувзамаш лоаттадара 70 гаргга договор даьд предприятешца, хІаьта царех дуккха дараш бІарччача пятилеткана лаьрхІа да.

(ТАСС).

ЛЕНИНАХ ИЛЛЕШ ДОАХ ГУСАНАША

«Советекан грах» («Советский писатель») яхача издательства кепатеха арахийцад Армене писателий Союза члена Гусан Шагена (Шаген Саркисян) произведеней сборник. Цу тІа гулъяьй укх тІеххьарча шерашка халкъа иллиалархочо хьакхелла произведенеш.

«...Маьлхацеи сердалцеи дуне сийрдадаьккхар, Ленин! Даьхеи лаьттеи вайца денкар, Ленин!» — яхаш илли доах Гусана — халкъа иллиалархочо, ше пандар локкхача хана. ХІаьта зало, Іимад южаяь ладувгІ «Лерговоацача Ленинга» яхача цун кердача иллега.

Цунгара дІадолалу Гусан Шагена керда сборник а. Йиъ бІаь совгІа произведени хьакхеллай цІи хезача халкъа сказитело. Царна юкъе а къаьстта моттиг дІалоац баьччах долча иллеша. Цо даьхад уж 12 шу даьнна кІаьнк из волча хана гІеттача Армене пролетариата новкъостала денача XI ЦІеча Эскара тІемахошта хьалхашка уж оалача хана. Баьччах иллеш аьннад цо Москве Армене литератураи искусстваи хьалхарча декаде ше выступлени еча хана. Цунах йола ший баллада вІашагІъеллай цо пандара меттел топ бе елла Сийлахь-боккхача Дай-мехка наькъашка гІолла гІа боахаш ше водача хана.

Шоай дикагІа йола произведенеш революце баьччана хетаю Армене халкъа иллиалархоша. Ленин, парти, Советски Даьхе хестаю 82 шу даьннача гусан Авасе (Арменак Маркосян). Дукха ха йоаццаш Ереване дездеш белгалдаьккхар цхьаькха гусан — Ашот (Ашот Дадалян) — республика халкъа артист, коммунист ваь 70 шу дизар. Шийна оттаяьча сайреие даьккхар цо Сийлахь-боккхача Октябро хьакхелла Советски Армене тоаялар хестадеш дола «Даьхе» яха керда илли.

В. САНТРЯН,
ТАСС корр.

Ереван.

РЕСПУБЛИКА АТОМНИ ДОГ

ИттлагІча пятилетка ударни гІишлоне — Армянски атомни электростанце шерра моттиг чулаьца йоаккхаш латт шоллагІа электроблок хьалъяра лаьрхІа котлован. Деррига балхаш графикал хьалха а бувлаш кхоачашду. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузаш шера задани кхоачашъе лаьрхІад гІишлонхойи монтажникийи коллективо. Юбилейни къахьегама рапорта кулг язде бокъо яккхар духьа лелаеча яхье хьалха латт Социалистически Къахьегама Турпал Амбарцум Манукян керте вола бригада.

Пхи бутт баьннаб Армене атомни дог деттадала доладенна. Коллективана диццаданза да эггара хьалхара энергоблок болх бе йолайолийташ хинна дог тохадалийта денош, коллектива къахьегама котало даькъала ювцаш Леонид Ильич Брежнева аьнна дІайха дешаш.

— Геттара лоацача хана вІашагІа а елла болх бе йолаялийтар ядерни реактор, — яхаш дувц Амбарцум Манукяна уж къахьегама денош цІаькха юха дагадехача санна. — Укхаза тхоца цхьана къахьегаш ба москвичаши горьковчанаши, ленинградцаш а али-байрамлинцаш а, Кольскии Нововоронежскии атомни электростанцей коллективай викалаш — дагарбаь а варгаий уж берригаш а! ХІаьта хІаране доккхал а деш ала йиш я: — гІишло ший я.

Ширача замалахьарча эрмалой металлургаша аьшка руда лоаладеш хиннача Мецамор яхача гувна юхе лакха хьалъэтта латт йоккхий градирнеш.

— Европе эггара лакхагІа яраш, — доккхал ца деш гойтац уж бригадира. — Металлически башней проекташ оттаяьй Москве, «Проектстальконструкция» яхача Іилма-тохкама институте, хІаьта оросителаш — ленинградцаш эрмалой специалисташца цхьана ба. Цу тайпара яраш укх сахьата цхьаннахьа а яц.

Эрмалой атомни — ший тайпара гІирс. Даймехка практике духхьашха хьалъяьй лакха сейсмичность йолча районашка болх беча хана кхерам ца хилийтара мел эшар долаш йола сейсмически АЭС. ХІаьта хІанз а, цун эггара хьалхара энергоблок хьайийцачеи «тІехдика» болх беш йолчеи хана, кхетадеш да цунна проект оттаяьраша, гІишлонхоша де а доагІаш деш дола доккхал.

Мехка 70 предприяте, Іилма-тохкама институто, организаце Армянски АЭС-ага дІаяхийтай коллективни талант, Іилмани инженерни кІоарга уйла, энергетически гигантaш хьалъеча Іоаль опыт.

— Тха гІишлоне Іомае йиш я мехка хьахинна къахьегамеи проект оттаяреи хьалхалатта методаш, — йоах АЭС хьалъяра управлене начальника А. Меликсетяна, — градирнешкара йолаенна маьршача атома городага кхаччалца. Тхона новкъостал хьадаь ца Іеш, тхогара дІа а Іомалора. Духхьашха духхьал площадкаш тІа болх беш яр Іилма-тохкама институтий группаш, гІирс хьалбеченеи вІашагІа болланеи дуккха керда технически решенеш чакхйоахача хана авторски тІахьожам а поаттабеш. Тханцига хьа а хинна, толамо чакхйоахаш я оборудовани духхьал заводаш-поставщикаш йолча хьайийра идея.

ГІишлоннеи городаи юккъе багІа Мецамор яха гув. Дукха бІаргадайнад цунна ший хана. Цунна лала гІолла татаца тІехлийлкай ассирийски аьлий колесницаш, цу атагІа гІолла чакхъяьннай Помпея легионаш. Эрмалой аьлаи Артавазда когашка Іохкессаб Армене яккха аьттув ца баьннача курача Красса — паргІато езаш хинна спартак «теваьчун» корта. Дага ца йоагІача дІаяхача заманашка металлургий кхуврчий цІераш аьгай гув тІа. Дукха легендаши къайленаши йоахк Мецаморах. Цхьабакъда дийна легенда — керда Мецамор — маьршача атома город. Амбарцум Манукяна вовзийтар тхона Атом яха цІи йола кІаьнк. Из ва метрика тІа «Мецамор» латта эггара хьалхара саг. ХІаьта цунна ший къаман, эрмалой меттал совгІа эрсий, украински, гуржий, азербайджански, кхыдола метташ а хов. Укхаза, «ДоттагІал» яхача улицагІа, цунца цхьана ма дахий 32 къамах дола бераш.

А. АЛЕКСАНЯН,
ТАСС корр.

Мецамор.

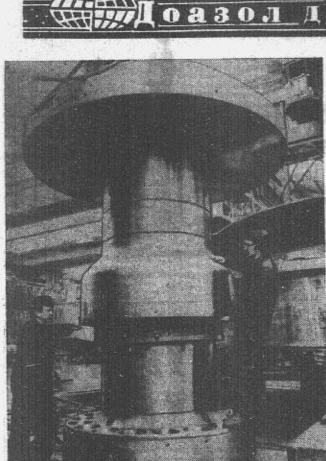

АРМЯНСКИ ССР. Ереван. Бераш лорадара Дунен халкъашта юкъерча денна хетадаь бІьстан традиционни цІей долаш, Армене столица бІаьш дешархоша берий сурт конкурсе.
О. ИВАНОВЕИ, М. ШАХБАЗЯНЕИ сурт. ТАСС фотохроника.

АРМЯНСКИ ССР. Сихдаь хьалъеш латт Армянски атомни электростанце шоллагІа аргІа. Укхаза къахьегаш ба мехка тайп-тайпарча республикашкара гІишлошъераш. ЧІоагІа доттагІал леладеш ба сварщикаш Гомель яхача белорусски городера Белый Аркадийи (аьттехьарвар) Ереванера Чопурян Рубики.
О. ИВАНОВЕИ
М. ШАХБАЗЯНЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

ЧЕХОСЛОВАКИ. «ЧКД» яха цІихеза машинашъю производственни объединене толаме кхоачашъю ВІаши Экономически Новкъостaлдара Совета членаш долча мехкий социалистически экономически интеграце комплексни программа. 30 завод чуйоагІача комбината, 80 мехкага дІайохьийташ йола тепловозаш, троллейбусаш, трамваеш, газотурбинаш, холодильни установкаш, кхыйола машинаш хьаяра даькъе специализаци йолаш я. «ЧКД» марка тІалатта продукце дукхагІдола дакъа СЭВ-а членаш долча мехкашка дІаухийт.

СУРТА ТІА: СССР хьалъеш латтача газопроводашта лаьрхІа йола оборудовани вІашагІйоллаш латт.

ЧТК—ТАСС сурт.

КАЛЕЙДОСКОП

МИШТА «БЕКЪАРГБА» ХАОТТАМ

«Искусствени» догІа — фу хила йиш я цул дикагІа йокъал йолча хана? Из догІа делхийтара дІа-юха йоаржае еза гулъенна морх — цунцара зІамига тІадамилгаш вІашагІ а кхийтта доккхийдараш хьахургдолаш конденсаци е еза. США, масла,а цу гІулакха самолеташца дІайоаржаю цхьайола химически веществаш.

Цхьабакъда, цу тайпара йокъалах довш латта кІаи сомий бешамаши Каскадни лоамашкара морхаш «карайнгарца» кІалхьаръяха Вашингтон штата Іаьдал делча корзах яьлар кхыйола штаташ — лоалахой. ХІанз юристаш, корта лазабаккхал, уйлаш еш ба шоайла моастагІал долча штаташта юкъе хаоттам мишта «бекъаргба» ца ховш. Юкъе эттад «бокъоний керда дакъа» хаоттама бокъо юкъе йоалае еза хьал.

(АПН).

ТЕЛЕВИДЕНЕ... АНШЛЮС

Австрийски телевизорий экран американски кинобоевикашта йоалах дІаепнилга дика ховш да. Из гІулакх укхаза машаре дашха, хила дезаш санна дІаэтта дикка ха я, ший хана американцаша Австре телевидени техникаца Іалашярах луш йола йоал лерхІ цунах. Оалаш ма-хиллара, декхар такхарца тоам болаш да.

Дукха ха йоаццаш хоам хилар, 1979 шера ФРГ-ера Австре кабельши лини йилла лерхІ малхбузенгермански телевизионни кхаь программа продукцена «экспорт» ергйолаш. Австре телевидене ФРГ телевиденерцарча хІанзарча бувзама лоархІамбича пу тайпара баргбар австрийски телевиденена «Йизза йола аншлюс» я.

Беза хургба цун мах финансови хьалашка диллача а. Специалисташа деррига чу ца лоацаш, даьча лоархІамаша хьахьоккх керда программа юкъейоалаяра 600 миллион шиллинг дІадахийта дезилга. ФРГ телевиденех ДІатассар миллиардаш мах бола гІулакх да.

А. ЮРЬЕВ. (АПН).

ВЕЙХА ХИЛАРА ЙОЛА ТОРО

Нагахь санна Лондоне хьо вахе, шовзткъе итт даькъах цхьан даькъана вейха хинна хила торо я хьа.

Каст-кастагІа хул цига улица наькъа тІа хьона дов дар, вовхар чІегаш а дохадеш къоалдар, къаьстта корзагІа воаккхаш да низ а беш зуламаш дар. 1975 шераца нийсдича 18 процент дегІадеқад из. ХІаьта цхьан шера законах доаца хІамаш леладелга йиъ процент совдаьннад.

Цу цифрай лоархІамаш а даь, Скотланд-Ярда кулгалхоша Лондонски полицена тІадиллад эггара обществе мискагІа болча наха зенаш деча, улицашка нах бовхар санна долча гІулакхашка хьажари уж ца хилийтара къовсам лоаттабари.

(АПН).

ХЬАЗИЛГА ШУРИЙ ТІА Ю БИЗНЕС

Телефоно гургал а теха яьшкасаьрга вокх юхьнга тІара цхьан саго рикша лаха шийна аьнна дехар дича цецъяланзар Левин Элен. Цо бІаргцІоцкъам тоханзар кхыча клиента 1932 шера арахийцача «форда» хьалхашкара кизга лаха аьнна заказ дича а.

ХІанзчул ах шу хьалха американка Левин Элена хьадийллад ший гІулакх — кхыметтале эггара хьалха кхоачаш дулургдац аьнна хета хьашташ кхоачашдара дош лу бюро. Фуд тІаккха, хІарана шийна ховчча беса мадол ахча. Цул совгІа хьазилга шурий тІа ена бизнесо лу пайда во а ца хилча: хІара кІиргагІа 30 — 50 заказ кхоач, цунах хІара кІиргагІа а 25 доллар кхоач пунга.

(АПН).

КЕРТЕ ЛАТТ СИОНИСТСКИЙ ХУНТА

Израиле вІашагІъеллай «Херут» яхача экстремистски сионистски парте лидер Бегин Менахем керте латта министрий керда кабинет. 13 министерски гІулакхех 9 гІулакх дІалаьцад гуччахьа аннексионски оагІув хьаллоацача, «Ликуд» яхача аьттехьарча экстремистски блока тайп-тайпарча доакъой викалаша. Уж духьала бовл шоаш дІалийнача Іарбий мехкаш кара Израила бІу дІабаккхара, Палестина мукъаяккхара Организаце дакъа лоацача переговорашта юкъе баха тІиган, хьаллацац палестински паччахьалкхе вІашагІйолларен Палестинерча Іарбий хьалкъа бокъонаш ялареи идея. «Ликуд» яхача блоко дІадех Израила Компарти дІаяккхар, къахьегамхой бокъонаш кІезига а еш, предпринимателашта йоккхий гарантеш ялар, иштта моттигерчеи кхыча мехкашкарчеи капитала экономически хьашташ кхоачашдара чрезвычайни гІулакхаш чакхдахар.

Таханарча Израила политически юхь гойтачарна юкъе Бегинаца цхьана цІераш йоах хьалха хиннача тІема министра, хІанзарча мехка арахьарча гІулакхий министра Даян Мошеи, кердача правительства оборона министра гІулакх каралаьцача инарала Вейцман Эзереи.

Белгтала да 1967 шера июньски агресси хинна итт шу даьнначул тІехьагІа паччахьалкхен Іаьдала ко бе делларашта юкъе цар юхьмараш юха гучаяьлар. Уж берригаш а «Сийлахь-йоккхача Израила» сионистски доктрина дІакхайкаеш ба. Цар цІераца ювзаенна я Юхерча Малхбоален исторе кІезига йоаца Іаьржа оагІонаш. Бегин Менахем кулгалдеш хиннав 1948 шера 9 апреле машарерча Іарбий юрта баха берригa нах хІалакбеча операцена. Сионистски гІаьрахоша цу хана топаш техар 250 ахархочоа, кхалсага, бокхийча наха, бераштa. Цу денах бола, цІаккха а наха дагара баргбоаца, бІеха дагалоацам тІалатташ ба Израила хІанзарча премьер-министра. Бегина багара даьнна да яр дешаш: «Вай дегІаахa торо хургьяц низа позицеца мехка доазув шердара проблема чакх ца йоаккхе. Іарбий вай мел яхачунга ладувгІаргдолчунга ца кховчабойя».

Инарала дувхар дипломата фракax хийцача Даян Маше, 1967 шера ше тІема министр волча хана, юха кердадаьккхад Дейр Ясине Бегина карагІдаьпна зулам. Іарбий Малхбоале тІом соцабаьчул тІехьагІа Іарбий город Калькили лаьттанца дІашаьръе, аьнна. Город йохаьчул тІехьагІа дийна биса цига баьха нах шоай хьамсарча моттигашкара дІалахка аьннад Даяна. Палестински партизанашца бувзам хиларах дегабуам баьча Іарбашта израильски гІаьрахоша деш хинна «коллективни Іазап» юкъе доаладеча хьалха лаьттар ва Даян. Советски Союзера жугатий Израиле дІабахийтара йола сионистски тийшача балха кампани шеръеча а доккха дакъа лаьцад цо. Цу гІулакха лаьрхІа Даяна тоабаьб Англе, США, ФРГ къайлагІарча службашцара юкъарчал доаца бувзам.

«Херут» яхача парте исполкома председатела Э. Вейцмана бизнеса никъ дІакхессаб Израила тІема министерствана керте оттар духьа. ХІанз Вейцмана хьалхашка хьаелласнцай сионизма экстремистски концепцеш ше вахаре кхоачашъяра йола торонаш. Бегина, Даяна, Вейцмана хьаллоац Израила экспансионистски курс дІахоахьар, Тель-Авива герзи тІема гІирси лоаттабеча Малхбузен капиталистически паччахьалкхенашца, къаьсттаСША-ца, ловттабу бувзам тІа-тІа чІоагІбар.

Израила кердача кулгалхоша, «сага бокъонех» лаьца дукха гІар а айеш, эхь ца хеташ тІехьашка тетт шоай мехкара элементарни бокъонаши кортамукъаленаши, израильски а Іарбий а наха тІехьара полицеи разведовательнии контрразведовательнии службай гучахьарен къайлахьарен тІахьожам шер а беш. «Кхерамале Іалашъяра» бахьан хьалха а тетташ Тель-Авива Іаьдало пайда эц шоай сыскнойи репрессивнии аппаратах Юхерча Малхбоале сионисташа чакхйоахача нах бовохарен экспансен политикана духьалара къовсам лоаттабара, Израиле хІанз долаш долча расистски законодательствана критика е гІертилга юха тохара.

ХІанз израильски набахтенаш хьалйиза я цар бехк дІа а ца кхайкабеш, хаьтта, дийца дош а доацаш чубеххa боахкача наха. Къаьстта воча хьале ба вІалла ла йиш йоаца, оаккхарий хьисапе таІазар тІалоаттаду лийца боахка Іарбий къаман нах.

ТаІазар делга чІоагІа методично вІаштІехьдаьккха да, — язду «Санти таймс» яхача лондонски газето. — кхыметтале шоашта еннача инструкцеи а тІехъювлаш лийцача наха таІазараш деча хана тІахьожарий группаша болх бу ала а хала долаш. Хеталу. — язду газето дІахо, — лакхера санкци а йолаш уж таІазараш деш саннеи из уйланца чакхйоаха политика йолаш саннеи». Цу таІазарашта санкци телар малув ха хала дац, нагахьа санна Бегина тІахьехам дага лоаце: «Израильтянаш, шо дега кІаьда хила йиш яц шоай моастагІий боабеча хана. Шо царех къахеташ хила йиш яц Іарбий оалаш йола культура дІаяллалца». Израилера а израильски эскаро дІалаьца чамоттигашкара а хІара денна хьаухача хоамаша тешал ду хабарца а доацаш, массаза сионистски хунто уйланца чакхйоаха политика из хилар.

Е. ЕВСЕЕВ. (АПН).

ГІАЛГІАЙ ОРФОГРАФЕХ ЛАЬЦА

ХІанз укх сахьате йолаш йола нохчийн гІалгІайн йоазон метта орфографи а алфавит а 1938-ча шера оттаяь а чІоагІъяь а я. Къилбаседа Кавказерча а Дагестанерча а керда йоазув даьккхача къамий орфографештеи алфавиташтеи юкъе нохчийн гІалгІайн алфавити орфографии кхетае а царех пайда эца а аттагІа лоархІаш я. Нохчийн гІалгІайн литературни метташ кхедараи тоадараи нохчийн гІалгІайн школашка эрсий мотти наьна мотти хьехар тоадара а чІоагІа пайда баьннаб царгара. Вай хІанз укх сахьате йолаш йола орфографи а е долаш дола алфавит а дерсига хувцанза даргдоацаш телхе хІама а дац.

Нохчийн гІалгІайн алфавиташ оттадаьд эрсий алфавита ларда тІа нийсдаь. Эрсий алфавитаца долаш дола 33 алап хьаийцад, цу хІара алапаца эрсий меттала белгалъеш йола оаз белгал а еш. Эрсий алапел совгІа нохчийн гІалгІайн алфавиташта тІатехад «1» яха алап. Цо белгалъю эрсий меттаца йоацаш йола лакашкара мукъаза оаз. Нохчийн гІалгІайн меттала эрсий меттала ярел дукхагІа оазаш хилар бахьан долаш, нохчийн гІалгІайн алфавиташ дІакхоачашдаьд шолхача алапашца. Уж шолха алапаш латт цу хьаийцача алапех. Цу тайппара нохчийн гІалгІайн алфавиташ латт эрсий алапехи римски цхьаннехи.

Из иштта хилар бахьан долаш нохчийн гІалгІайн меттала дола йоазош кепатоха тарлу моллагІча эрсий алапаш долча типографе а машинкаца а.

Алфавит дикагІа мел хул, орфографе декхараш кхоачашде аттагІа хул. Цхьабакъда хІанз йолаш йолча гІалгІай орфографена баьча тохкамо цунах доакха кхоачамбоацараш гучадаьхад.

Цу кхоачамбоацарех лаьца укх тІеххьарча 5 — 6 бетта дукха статьяш араяьннай «Сердало» газета оагІош тІа. Цу статьяша хьехойт орфографех доакха цхьадола кхоачамбоацараш филологе специалисташта меттал, духхьала йоазув - дешар ховча наха а гучадаьннилга. Цхьабакъда цу статьяй автораша дувца цхьадараш-м нийса а дац. ХІаьта а чІоагІа лоархІаме да уж а, кхы дуккха барщ а хила мег, гІалгІай йоазон мотт хозагІа а аттагІа а мел хул дика хеташ а цу гІулакха шоашта дулуш дола гІо де кийча болаш хилар а.

Орфографи тоаяр, цунах доакха кхоачамбоацараш дІадахар дукха уйла а яь де дезаш хІама да. хІана аьлча орфографи дага мел дехача хана тоаеш лелае йиш яц. 1938-ча шера оттаьча хІанз вай йолаш йолча орфографех доакха кхоачамбоацараш хана йІоахала, йоазон мотт дегІабарца, дийша нах совбаларца мара гучадийннадац. Иштта ха а эшаш, хьаькъал а говзал а эшаш гІулакх да орфографи тоаелга.

1959-ча шера орфографи тоаяра гІулакх Нохч - ГІалгІай исторен, меттеи, литератураи Іилма - тохкама институто тоъал хьехархой а, издательствера болхлой а, шинна а редакцера нах а гулбаь нохчий а гІалгІай а орфографеш тоаелга дийца а дийца, проекташ а оттаяь, царга хьажа орфографически комисси а хержа болх баьбар. Цхьабакъда дІахо из болх чакх ца боаккхаш сеца латт.

ХІанз «Сердало» газета редакцеи Нохч - ГІалгІай ИМЛІТИНститута метта секторен хьалхаленца юхадоладеннад из гІулакх. Орфографеш нохчий яр а гІалгІай яр а тоае а еза шинна а метта зене хургйоацаш ма - хулла вІаши гаргайоалае а еза. ДІаоалаш цхьатарра а долаш яз тайп - тайпара а деш дукха дешаш да нохчийн гІалгІайн меттала.

Орфографех лаьца дукха каьхаташ дахкийтад «Сердало» газета редакце, цхьадараш газета тІа ара а дийннад. Каьхаташ кхахьийтараштa юкъе ба хьехархой а, студенташ а, корреспонденташ а, Іилман болхлой а.

Цар массане къоабалдаь тІаэцаш да «а» яха оаз цхьан алапаца белгалъеш хилар нийса доацилга. Цу гІулакха кепа тохача машинка е линотипни аппарата а доаца алап алфавита юкъедоаладича нийса хургдац. Цудухьа сона нийсагІа хургдолаш санна хет йІаьха оаз йола «а» тІа озийтара хьарак тохарца белгалдича: **ваха — жить, ваха — идти, даша — сбрить, даша — тает, лала — расплавиться, лала — рядом, маша — сукно, маша — молочные продукты.**

Иштта царех дукхагІбараш раьза болаш да «оа» яха дифтонг хандеша формашка санна белгалдешашка а язйича. Масала: **Тха лоалахочо боаккхача Іам тІа а ваха чкъаьрий довхаш дикка ха дьккхар. Чкъаьрий доаха доаккха кема чкъаьрий даха дахад.** Укх предложенешка дифтонг «оа» цхьатарра хоз белгалдешашка а, хандешашка а, хандеша формашка а, ше хоззача бесса язйича бакъахьа а я.

Берригаш раьза болаш да пхелагІча легара чудоагІача цІердешайи, аргІан таьрахьдешайи, лоІамеча белгалдешайи, лоІамеча причастейи хотталура дожара чаккхе «чунах» ца язъеш «чох» язъяр. Масала: **болхлочох, хьехархочох, дикачох, дийшачох, шоллагІчох.**

«Уо» яха дифтонг хІанз вай йолча орфографе бокъонех язъе бокъо луш я, бакъда ше мел хозача язъяр тІадожадеш дац. Бакъдар аьлча из ше мел хозача ца язъяр бахьан долаш шаьрра доагІача тайпара Іодешара чІоагІа новкъарло а ю, дешай а повдложенеи а маІан толхаду. Цудухьа из дифтонг ше мел хозача язйича бакъахьа хургья. Масала: **ДогІа делхале бІар дІадуогІа деза. Іа портфель хьо, цо книжкаш хьо.** Мишта ховргДа «хьо» яхар хандеша тІадожора форма я е хандеша йола ха я из дифтонг ца яз йича?

«Иэ» яха дифтонг а я иштта язъе бокъо а йолаш, язъяр тІа а ца дожадеш, цхьабакъда из дифтонг ше мел хозача язйича бакъахьа я. Из эшаш хилар укх тайпарча масалаша хьахьокх: **Цо шура мелар.** Сенах ховргда цо шура цкъа меннай е хан - ханнахьа мелаш хиннай? **Ер мела хий да.** Ха йиш йий укх преложенеца дувцар мала мегаш дола хий да е мелдаь хий да? Укх тайпара масалаш дукха да гІалгІай меттала.

ДІахо «Сердало» газета редакце каьхаташ кхахьийтача автораша белгалдаьд «дж, дз» яха африкаташ шоаш мел хозача яздича бакъахьа хилар. Из нийса хилар хьохьокх укх масалаша: **Ший гІаж лаха яхар йоккха саг.** Укхаза ха йиш яц йоккхача саго лехар бе йоаллаю гІаж я е цо лехар коа тІара оалхазар да. Цхьабакъда цу африкаташа дешай а предложенеи а маІан толхадеш моттигаш дукха-м нийслац гІалгІай меттала, хІаьта а язъйича дикагІа-м я.

Статьяй цхьабола автораш раьза-м бац белгалдешай дистара лагІа цІера дожара чаккхе «х» долаш язъе яхача предложенена. Бакъда белгалдешай дистара лагІа цІера дожаре латташ хилча ши дукъа хоз «гІ» долаш а «х» долаш а. Уж дешаш моллагІча эргача дожаре оттадича массаза а «ч»-на хьалха «х» хоз. Масала: **дикахча, хозахча, мерзахча, дІайхахча, шийлахча** и. д. Цул совгІа белгалдешай дистара лагІа чаккхе «х» долаш язъе езаш хилар чІоагІдича яздеча хана гІалаташ кІезигагІа дергда.

ДІахо ала дезаш да гІалгІай меттала дош кхоачалуча яздеш дола геттара лоаца оаз белгалъеш дола «а» ца яздича а мегаргдолаш хилар, хІана аьлча из яздича а ца яздича а деша маІан хувцалуш а дац, цул совгІа из дош эргача дожарашка даьккхача а е суффикс тІатеха цунах кхы дош дича а из «а» дІадоалаш да. Масала: **дикагІа — дикагІча, дикагІдар, хозагІа — хозагІча, хозагІдар, шоллагІа — шоллагІча, шоллагІдар.**

ГІалгІай орфографе бокъонех язданза ца доалаш цхьа кІеззигача дешаша яздеш да «ы». КІаьдеи чІоагІеи «и» а «ы» а ши тайпа фонема гІалгІай меттала яц. Цудухьа «ы» гІалгІай дешаша вІалла язде эшаш дац. Оазаш: «ё, ы, щ» эрсий меттацара хьаийцача дешашца мара ца язйича бакъахьа хургья.

Университета студента Вышегуров Махьмада ший статья тІа язду цхьадола хІамаш раьза хила йиш йолаш дац, хІана аьлча гІалгІай меттаца нийса доагІаш дац уж. Цо цхьатарра лерхІ гІалгІай меттацара довш дола «а»-и лоаца оаз йола «ә»-и. Лоаца оаз йола «ә» фонема я, хІаьта довш дола «а» фонема яц. Из «а» хилча а ца хилча а деша маІан хувцалуш ца хилча цунах фонема хилац. Ший статья тІа Вышегурова йоах «Вешта аьлча, цІердешашта тІехьашка массе хана язде дезац «ә». Из язде деза, нагахьа санна деш дар цу хІаман тІадерзадаь дале. Хаттар «сенна?» «ә» — «хьанна?» оттаде йиш яле». Цо яхача бесса гІалгІай меттала нийса дац. ГІалгІай меттала **шалта, макха, ворда, шода, мІара** и. кх. д. массаза а цІера дожаре тІехьа лоаца оаз йола «а» долаш хул, хІаьта цо яха хаттар оттадича царна тІехьа «ана» хул: **шалтана, макхана, вордана** и. кх. д.

ДІахо Вышегуров дийза деша дакъа хулаш дола гІон хандош духхьала мукъазача оазага даккха гІерт. Масала **саг ва, йоІ я, со ва, хьо ва** и. кх. д. яха дешаш язде деза йоах **саг в, йоІ й, со в, хьо в.** Духхьала цхьан мукъазача оазах латташ дош хила йиш яц цхьанна а меттала.

Цул совгІа Вышегуров-м тІаоазара цІерметдош а цхьан мукъазача оазаца язде безам болаш ва. **Са са — са сий** яха дешаш **с са—с сий** яздича бакъахьа хургда йоах цо. Иштта йоах Плиев Махьмад-Саlида а.

«Къ»-на когаметта «кІ» язде яхар-м сенна эшаш да сона хац. **Со а, хьо а, из а** яхача предложене цхьан тайпара маьженаш хулача дешашта тІехьа латта хоттарг «а»-и **шиь, кхоь, фуь** яхача дешашта тІехьа латта йиш хоадора хьарак «ъ»-и цхьан алапаца, вешта аьлча чІоагІача хьаракаца «ъ» язде а кхы нийсагІа дац. Иззамо мара хьазца йиш йолаш дац «**кугаш**» яхар а, «**йоІ юда, говр юда**» яхар а.

«Лакхе дийцар кІориг а долаш хет сона дувцанза дисача шолха алапий хьакъехьара дош. Нагахьа санна, орфографе хьакъехьа вай дувце дукха моттигаш я тахка а ладувгІа а дезаш. «къ», «кІ», «кх», «кІ», «пІ», кхыдараш а да аттача дахьа меттел цхьалхадаха йиш йолаш. Масала: «хь-х», «кІ-к», «къ-к», «кІ-к», «тІ-т», «пІ-п», «чІ-ч». Вайнахьа метта, эшаш деце сенна вІашагІдехкад хьогІ ужжал шолха алапаш?

1938-ча шера вай йоазув эрсий алапашка доаккхача хана эрсий а гІалгІай а цхьатарра хозаш йола оазаш цхьатарра белгалъе лаьрхІар, вешта аьлча цхьан тайпарча алапашца. Из нийса а да. Цул совгІа эрсий меттала йоаца а йоацаш гІалгІай меттала йола оазаш белгалъе лаьрхІар эрсий алфавитацара шиша алап вІашагІ а детташ хьадаьча шолхача алапашца. Из иштта лаьрхІар вайнахьа меттала дола йоазув моллагІча типографе а машинкаца а кепа тоха торо хилийтара духьа. Из нийса а да.

Март бетта 29-ча дийнахьа арадаьннача «Сердало» газета тІа статья язъяь Кодзоеви Эльмурзаеви цу гІулакха раьза бац. Цар йоах: «я», «ю», «е», ца а яздеш «йа», «йу», «э», «эй» язде. Из нийса доацилга-м царна шоашта а ха декхар дар.

Орфографи тоаяра гІулакх газета тІа дувцарах чакхдаргдолаш дац.

1959-ча шера оттаьча орфографе проектага а газетни материалашка а хьожаргйолаш керда орфографически комисси вІашагІйолла еза.

И. ОЗДОЕВ, филологически Іилмай кандидат.

ФУТБОЛ

АХ НИКЪ БАЬ БАЬЛЧА

Оалаш да, команда толам а боаккхаш лайзачул тІехьагІа цун юкъе хувцамаш деш хилац, аьнна. Цунга хьежжа Минскерча «Динамоца» ловзаш хинна берригa а футболисташ «Терека» юкъе болаш бар самардийнахьа Ленинградерча «Динамоца» цо вІашагІкхетар чакхдоаккхача хана.

Укх тІеххьарча хана «Терекo» ший стадионе чакхдоаккхаш дола моллагІа а ловзар атакашца дІадоладеш хиларо цо кастта ловзара совле а цунна тІехья толам а боаккхаргхиларга сатувса Іомадаьд вай. Иштта яр вай ювцаш йолча матча юхьиг а. Юххьанца а денз (белгалдоаккхаргда вай, матч чакхъяллалца а) ший говзал гойта езаш хилар хьаьший вратарь. «Терека» атакашта юкъе гІадвугаш дар кІордаьча футбольни схемаех а йоацаш уж творчески уйла тІа а яхийта вІаштІехьйоахаш хилар. Массаза а санна атакаш дІайолалора команда эггара тІехьарча мугІарашкара. Защитникаша а полузащитникаша а хьем ца беш сиха хьаьший штрафной майда йолчахьа йоаккхар бургац. Динамовцаша тоъал ха яьккхар ер ма дий аьнна корта бола хІама «Терека» духьалдаккха ца могаш. ХІана аьлча цхьан оагІо тІара вокх оагІо тІа гаьнна бургац дІа а хьа а телаш фусамдай ловзаш хиларах кхерам шоашта мичахьара тІабоагІаргба ха хала дар ленинградцашта. Цу юкъа гол чутоха массехказа аьттув бала йиш йолаш вар О. Хохленко, А. Чахладзе, В. Колядко, кхыбараш а. Дале а е ший ханнахьа бургац наІарашкагахьа хьожае вІаштІехьдалацар цар е эггара тІехьарча секунда защитникий низ совбоалар.

Дале а деце а цкъарчоа халча эйтта хинна динамовцаш тІехьагІо меттабаьккхар. Из кхетаде хала доацаш хІама да. ХІана аьлча цу команда мугІарашка вайна бІаргабайра соахка а тІехь «Зените» лайза бола дикка опыт йола футболисташ. Шоай защитни мугІараш чІоагІ а даь, масса контратакаш е болабелар динамовцаш. Цар дика пайда ийбора «Терека» аргІанара атака ехачул тІехьагІа цхьаболча футболистий шоай штафной майда йолча цкъаза сихха юхабахка кхувш ца хиларах.

Иштта моттиг нийсъелар ловзара 37-ча минуте. Шоай защитникаша шийга бургац хьакхессача А. Гончарова зийра шийнеи А. Зинченконеи духьала «Терека» кхо футболист мара воцилга. Цудухьа цо хье ца луш бургац дІаелар шийна дуьхьала цхьа Р. Зайдинов а мара воацаш гаьнина аьрда оагІорахьа лаьттача А. Зинченкога. Лакха говзал йолаш волча цу форвардо бургац дІахьалхашкахьа а кхесса из наІарашка хьожайнча «Динамо» хьалхаяьлар.

Цу голо ловзара сурт хувцанзар. ХьалхагІа санна хІанзхІанз «Терека» аьттув баргболаш санна хетар. Дале а хьаьший защитникий низ бохабе маганзар вай футболисташта. 1:0 йола счет кхы хувца ца луш хьалхара тайм чакхъяргья аьнна меттача хана шоллагІа бургац чуккхар «Терека» наІарашка. Из хилар 45-ча минуте. Цул кІеззига хьалха А. Зинченко бургац къувсаш лаьтта Іоххийтта балам лозабаьча «Терека» вратара Ю. Дарвина карара а иккха наІарашка чакхъяьлар динамовцаша гаьнара хьатеха хьалаца хала йоаца бургац.

ШоллагІча тайме Ю. Дарвина метта А. Балахнин А. Синькона метта В. Соколови ловза арабаьнна дукха ха ялалалехьа хьалхара гол чутехар «Терекo». 51-ча минуте А. Якушкина шийга хьакхачийта бургац чутехар А. Чихладзе вар. Цул тІехьагІа дукха ха ялалехьа хьаьшех цхьаине шоай штрафной майда чу бургацах кулгаш кхийттачул тІехьагІа пенальти хьожайнча гол чутехар В. Колядкос. 2:2 йола из счет кхы хувца маганзар «Терека». ХІана аьлча цун дІахо хинна ловзар цейтноте нийсвеннача шахматиста ловзара тара дар. Из санна ха ца тоъаш сихлора фусамдай. ХІаьта сихвелча гІалаташ дукхагІа ду. Дале а белгалдаккхалов В. Тяпкина теха бургац штангах дІаккхеташ а. А. Денева техачул тІехьагІа бургац наІарашта уллув чакхъэккхаш а, цу тайпара кхыйола а моттигаш нийсъеннилга.

Вай ювцаш йола матч чемпионата хьалхарча ах даькъан тІеххьарча турера ловзар дар. Цудухьа кІезиг-дукха итогех ала а доагІа. Соахкарча шераца нийсдича моллагІчоа а гуш да «Терека» ловзар дикка дегІаденнилга. Дагадехача кхоачам ба соахка кхыча городашка ловзаш «Терека» цкъаь-цкъа котъяьла ца мегалга. ХІаьта укх шера вай командо Симферополеи Душанбеи эшайир «Тавриян» «Памиря» санна инабола командаш. Цул совгІа, гІадвугаш да «Терек» вай хапарча футболах ловзилга, 5:0 счет а йолаш из шозза котъяьнилга. Вешта аьлча, укх шера ший низах тийша а республика спортивни сий лакха лоаттаде гІерташ а ловз «Терек». Нагахьа санна чемпионата шоллагІча ах даькъе а из цу уйла тІара ца йоале вайна дукха дикахетараш хургда «Терекагахьара».

М. САЛМАНОВ.

ХІаьта цу туре кхыйола командаш шоайла иштта лайзай:

«Таврия» — «Спартак» (Москва) — 2:2, СКА — «Шинник» — 0:0, «Спартак» (Орджоникидзе) — «Динамо» (Минск) — 2:1, «Нистру» — «Кузбасс» — 3:1, «Спартак» (Ивано-Франковск) — «Уралмаш» — 1:0, «Металлург» — «Звезда» — 1:0, «Кривбасс» — «Рубин» — 2:0, «Торпедо» — «Пахтакор» — 1:1.

	Л	К	Н	Э	Б	О
«Динамо» Мн.	19	11	5	3	28—9	27
«Пахтакор»	19	8	9	2	28—11	25
«Нистру»	19	8	9	2	24—17	25
«Кузбасс»	19	11	2	6	31—20	24
«Спартак» М.	19	9	5	5	35—26	23
«Таврия»	19	8	6	5	23—14	22
«Уралмаш»	19	9	4	6	28—26	22
«Терек»	19	8	5	6	33—22	21
«Памир»	19	10	1	8	26—21	21
«Шинник»	19	5	10	4	23—20	20
«Торпедо»	19	7	4	8	16—22	18
«Динамо» Л.	19	4	8	8	22—29	16
«Металлург»	19	4	8	7	13—20	16
С К А	19	4	8	7	16—23	16
«Спартак» И.-Ф.	19	4	8	7	19—25	16
«Кривбасс»	19	6	3	10	25—28	15
«Спартак» Ор.	19	6	3	10	22—30	15
«Колхозчи»	19	6	3	10	20—35	15
«Рубин»	19	4	6	9	18—32	14
«Звезда»	19	1	7	11	12—29	9

САЛАІА—ПОЛЬШЕИ ГДР-еи

Города Грозне болхлойи гІулакхерча наьхеи туристий йоккха группа Польшеи ГДРеи яха хилар. 16 ди даьккхар Польски Халкъа Республикеи Германски Демократически Республикеи. Дукха исторически моттигаш, сакъердаме хІамаш дайра тхона цу наькъагІа.

Польски лаьттан тІа «Майданек» «Освенцим» яхача концлагерашка хилар тхо. Байнарий сий деш, цІе гвоздикаш яххар туристаша.

Дуккхача хозача городашка, исторически памятникашка хьежар тхо. Туристашта дайзар вежарашха долча мехкий вахар, къахьегамхой гІулакхаш.

Иштта безаме тІаийцар тхо Германски Демократически Республика лаьттан тІа. Дукха сакъердаме хІамаш бІаргадайра тхона. ЧІоагІа хоза хийтар туристашта Дрезден, Лейпциг, Берлин яха городаш.

В. ЖУК-ТРИПОЛИТОВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 июль

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Іуйранара гимнастика. 9.30 — Бераштa дола фильм. Хьалхара сери. 10.35 — «Кинопиккъбархой клуб». 14.00 — Документальни фильмай программа. 15.00 — «Крылова басняш». 15.30 — Берашта. «Форда чарахьа» яха художественни фильм. 16.45 — Москвичаш пятилетка новкъа. 17.15 — «Массанена тІехьа цаІ, цхьаннена тІехьа массаза». Ленинградера передача. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Мультфильм. 18.35 — «Іилма — тахан». 19.05 — Боккхача наькъа этапаш. «Машара ха». 19.35 — «Вай интернационалисташ да». ВЛКСМ Надтеречни райкома отдела заведующе Мальсагова къамаьл (нохчий меттал). 19.45 — СССР Конституце проект ювц. Узбекистана Компарте Калинински райкома хьалхарча секретара Камбарова а, персональни пенсионерка Юсуповай а, тІема ветерана Абикулова а, военкома Султанова а, школа директора Алимовай а къамаьлаш. 20.00 — «ГІаьпарен юхерен нали». Передача дІахьу РСФСР халкъа артиста, композитора Левашова. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Поэзи». В. Маяковский. 22.15 — «Шоана хетар». Передача дІахьу комментатора Доброхотовас. Инстедаьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «ХІара денна котало я» яха телевизионни документальни фильм. 18.15 — «Нохч-ГІалгІайчу ГІолла». Информационни программа (эрсий, гІалгІай меттала). 18.35 — Ялат чуэцарашта долча новкъостала. Кинопрограмма. 19.05 — Московски Академически хореографически училища дешархой концерт. 19.45 — «Яшлык» яхача ансамбла телевизионни фильм-концерт. 20.05 — Сатирически объектив. 20.20 — СССР вежарий республикай денош. Туркменски ССР. Кинопрограмма.

20 июль

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Іуйранара гимнастика. 9.30 — Берашта дола телевизионни художественни фильм. ШоллагІа сери. 10.35 — Дмитриевс дІалокхача ашарий концерт. (Баян). 11.00 — «Дайи бераши» яхача циклацара «Боккха дезал», яха телевизионни документальни фильм. ДІадолалуш къамаьл ду йоазонхочо А. Суркова. 14.00 — «Хьа къахьегам, хьа сийле я». Кинопрограмма. 14.40 — «Вайна Іалам дозваргда». 15.00 — Макаренко творчество. 15.45 — Берашта дола фильм. «ЦІе малх» яха телевизионни художественни фильм. 17.15 — «Зурманташ, шоаш дола ...». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Самукъане ...». Передача дІахьу профессора Безугло-ва. СССР Конституце проект ювцача дакъа лоацаш ва СССР Генеральни прокурора заместитель Гусев. 19.00 — «Спортлото» тираж. 19.10 — РСФСР халкъа артиста Баблоева хьалхале а лелаеш Ленин орден лелаеча московски тІема округа иллейи халхарийи ансамбла концерт. 19.35 — Дог ураоттадеш дола Октябра масал. Португальски коммунистически парте генеральни секретара Куньяла интервью. 19.50 — «Бийсан теха гургал» яха телевизионни художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Вай адрес — Советски Союз». 22.40 — Телевизионни документальни фильм. Йистедаьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Дунен халкъашта юкъера кердадараш нохчий (меттала). 18.15 — «Нохч - ГІалгІайчу гІолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.35 — ХІара балха денна — дикала Знак!. Химически реагентий карабулакски завода къахьегамхой болча (гІалгІай меттала). 18.55 — Киножурнал. 19.05 — Хьалхалаттача опыта экран. Довкъараш кийчдар. Передача дІахьу РСФСР заслуженни агронома Ковальске. 19.25 — Сийле хийла кердача дунен сага. «Коммунистех дола пхи илли». Документальни фильм. Йистедаьлча — кердадараш.

РАДИО

19 июль

6.30 — «Ялат довра духьале е». 6.50 — СССР Конституце проект ювц. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.26 — «Сердало» газета обзор. 7.32 — Ашараш (гІалгІай меттала). 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Ашараш (гІалгІай меттала). 8.45 — Корта боахабу малараш меларца къовсам лоаттабе. СССР чухьарча гІулакхий Министра заместитела Шумилина беседа. 9.15 — КПСС XXV съезда сопамаш кхоачашде. ... ча замах юхедиса дыиа во гІулакхаш юстара дахара гІулакха общественни уйлан лоархІам. Исторически Іилмай кандидата Исаева беседа (нохчий меттала). 17.15 — ТІехьабусараш боацаш болх бе. Производства кхоачамаш. Царех мишта пайда эц? Электромеханически заводера передача (нохчий меттала). 17.30 — Ялат хьоккхача хьалхалаттараш (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 18.30 — «Сайранара Грознай» яха радиовыпуск. Горсете гІолла. 18.30 — Ашараш (гІалгІай меттала).

20 июль

7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.26 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.32 — Ашараш (нохчий меттала). 8.15 — Передача программа. 8.25 — Хоамаш. 8.30 — «Сапа чопа аххарга кхел». 8.50 — Грозненски района «Юбилейни» совхоза баьцадараш леладеча Хусанова ПатІамата дола радиооткрытка (нохчий меттала). 9.15 — «Законо тешам лу». Беседа (гІалгІай меттала). 9.30 — «Цхьан дезала юкъе» яха радиовыпуск. 9.50 — Ашараш. 16.00 — РадиоладувгІархой письмоех дола концерт. 16.20 — Экономически знаней болхлой факультет. 16.45 — «ХІара кхайнадикала Знак!». Кердача лаьхалеяашка. Наурски районера передача (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гІеллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, дукхагІча даькъе йоачан а, йоацаш, малхбоалехьара секунда 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура республике гІолла 22—27 градуси Грозне 25—27 градуси йІовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051. г. Грозный, Ленина, 9 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкамасекретара — 3-34-38; партийни вахарен культурах отделий — 3-61-46; промышленности отдела — 3-42-30; юрта бохкама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректоре — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ05182. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5814.